

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Petra Kejvalová

NOTÁŘ V ŘÍZENÍ O DĚDICTVÍ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občanského práva

duben, 2011

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Hořepníku dne 15.3.2011

.....

Petra Kejvalová

OBSAH

ÚVOD.....	5
I.ČÁST Notář v řízení o dědictví – v České republice.....	6
1. Nástin vývoje notářství a postavení notáře v dědickém řízení.....	6
2. Notářská profese.....	9
2.1. Právní úprava notářství a dědického řízení.....	9
2.2. Vymezení pojmu notář.....	10
2.2.1. Předpoklady pro jmenování do notářského úřadu.....	10
2.2.2. Notářský úřad.....	11
2.2.3. Notářská činnost.....	12
2.2.4. Notářská samospráva.....	13
3. Notář jako soudní komisař.....	15
3.1. Pověření soudního komisaře.....	16
3.1.1. Pověření dalších osob.....	17
3.1.2. Zástupce a náhradník notáře.....	18
3.2. Odnětí věci.....	18
3.3. Námitka podjatosti soudního komisaře a její důsledky.....	19
3.4. Odměna soudního komisaře.....	20
4. Řízení o dědictví.....	22
4.1. Zásady dědického řízení.....	23
4.2. Účastníci dědického řízení.....	24
4.3. Zahájení řízení o dědictví.....	26
4.3.1. Příslušnost soudu k projednání dědictví.....	27

5. Jednotlivé úkony soudního komisaře v řízení o dědictví.....	30
5.1. Šetření prováděná notářem v evidencích	30
5.1.1. Šetření v Centrální evidenci závětí.....	30
5.1.2. Šetření v Centrální evidenci manželských smluv.....	31
5.2. Předběžné šetření.....	32
5.3. Neodkladná opatření.....	34
5.3.1. Zajištění dědictví.....	34
5.3.2. Svěření věci.....	35
5.3.3. Prodej věci.....	36
5.3.4. Ustanovení správce dědictví.....	36
5.4. Zastavení řízení soudním komisařem.....	37
5.4.1. Zastavení řízení dle § 175h odst. 1 o.s.ř.....	37
5.4.2. Zastavení řízení dle § 175h odst. 2 o.s.ř.....	38
5.5. Zjišťování dědiců a vyrozumění o jejich právu.....	38
5.6. Zjišťování majetku a dluhů.....	40
5.7. Jednání.....	41
5.8. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o dědictví.....	41
5.9. Soupis aktiv a pasiv.....	42
5.10. Určení obvyklé ceny dědictví.....	42
5.11. Usnesení o dědictví vydávaná soudním komisařem.....	44
5.11.1. Potvrzení nabytí dědictví jedinému dědici.....	45
5.11.2. Potvrzení, že dědictví připadlo státu.....	46
5.11.3. Schválení dohody o vypořádání dědictví.....	46

5.11.4. Schválení dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům.....	47
5.11.5 Potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů.....	48
5.12. Likvidace dědictví.....	48
6. Úkony soudního komisaře při dodatečném projednání dědictví.....	51
7. Činnost soudního komisaře v opravných řízeních.....	52
8. Úkony soudního komisaře po právní moci usnesení o dědictví	54
II. ČÁST Notář v řízení o dědictví - ve Slovenské republice.....	56
1. Vývoj instituce notářství na Slovensku.....	56
2. Notář - pojem, postavení, činnosti.....	58
3. Notář v roli soudního komisaře.....	60
3.1. Pověření soudního komisaře a jeho oprávnění.....	60
3.2. Rozhodnutí vydávaná soudním komisařem.....	62
3.3. Osvědčení o dědictví.....	64
4. Dědické řízení.....	66
4.1. Účastníci řízení o dědictví.....	68
4.2. Zahájení řízení o dědictví.....	69
5. Jednotlivé úkony soudního komisaře v dědickém řízení.....	71
5.1. Šetření soudního komisaře v Notárskom centrálnom registri závetov.....	71
5.2. Předběžné šetření.....	72
5.3. Neodkladná opatření.....	73
5.4. Zatavení řízení soudním komisařem	75

5.5. Projednání dědictví soudním komisařem.....	75
5.5.1. Zjišťování dědiců a vyznění o jejich právu.....	76
5.5.2. Zjišťování majetku a dluhů.....	77
5.5.3. Soupis aktiv a pasiv.....	78
5.5.4. Určení všeobecné ceny dědictví.....	79
5.6. Předlužené dědictví a jeho řešení.....	79
5.6.1. Dohoda o přenechání dědictví věřitelům.....	79
5.6.2. Likvidace dědictví.....	80
6. Činnost soudního komisaře v souvislosti s ukončením řízení.....	82
7. Úkony soudního komisaře v dodatečném projednání dědictví.....	84
III. ČÁST Závěrečné shrnutí a porovnání.....	85
Seznam zkratk.....	90
Seznam použité literatury.....	91
Notář v řízení o dědictví, klíčová slova	93
A notary in inheritance proceedings, keywords.....	95

ÚVOD

Činnost notáře jakožto soudního komisaře v řízení o dědictví je pouze jednou částí jeho rozsáhlé agendy. Rozhodně se však jedná o velmi důležitou roli notáře, která v poslední době nabyla důležitosti, obzvláště po novele občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. s účinností od 1.7.2009. Touto novelou přešly v podstatě veškeré úkony v dědickém řízení na soudního komisaře. O důležitosti funkce notáře-soudního komisaře svědčí i to, že Česká republika na portálu evropské justice uvedla u notářů na prvním místě v jejich činnosti právní službu v dědictví a až dále následovaly notářské úschovy či zápisy.

Typickým znakem dědického řízení v právních úpravách států střední Evropy je, že v řízení o dědictví jsou pravomoci ze soudů z části nebo zcela přeneseny na soudní komisaře, což je výrazný rozdíl oproti angloamerickému právnímu systému.

Na základě dohody s vedoucí diplomové práce jsem tuto práci rozdělila na následující tři části: část I. Notář v řízení o dědictví – v České republice, část II. Notář v řízení o dědictví – ve Slovenské republice a část III. Závěrečné shrnutí a porovnání.

Slovenskou úpravu jsem si vybrala z toho důvodu, že je zajímavé porovnat, jakými směry se ubírají právní úpravy, v podstatě ještě do nedávna propojené.

Strukturu části první a druhé jsem pojala obdobně, liší se však svým rozsahem. Zatímco institut soudního komisaře v naší právní úpravě jsem se snažila rozebrat dopodrobna, ve slovenské úpravě zmiňuji podstatné body tak, aby byly patrné rozdíly.

V úvodních kapitolách jsem v krátkosti nastínila historický vývoj notářství, následuje vysvětlení stěžejních pojmů jako notář či notářský úřad. Další kapitoly jsou již věnovány samotné funkci soudního komisaře od jeho pověření až po činnost notáře v tzv. porozsudkové agendě. V rámci práce jsem uvedla i několik zajímavých problémů souvisejících s výkonem soudního komisariátu. Jedná se například o porozsudkovou agendu, notářskou kancelář jako odvolací místo, náležitosti usnesení vydávaných soudním komisařem, či postup soudního komisaře, je-li majetek zůstavitele postižen exekucí apod.

Na několika místech jsem pro zajímavost okrajově zmínila rakouskou právní úpravu institutu soudního komisaře.

I.ČÁST Notář v řízení o dědictví – v České republice

1. Nástin vývoje notářství a postavení notáře v dědickém řízení

Vývoj notářského úřadu je spjat s vývojem listin a jejich silícím významem v právním životě.

Zmínky o notářích nacházíme již v antickém Římě, tehdy se ovšem ještě jednalo z hlediska náplně jejich činnosti o písaře. Notář označovaný jako tabellio byl soukromým úředníkem, jehož úlohou bylo sepisování listin, zejména o právních úkonech.¹ Počátky klasického nebo též latinského notářství sahají až do 11. století, kdy vznikla samostatná notářská škola, jejíž absolventi získali titul doktor notářského umění.² Již v této době sepisovali notáři listiny nadané veřejnou vírou v jejich pravost.

V českých zemích působili ve středověku u soudů písaři nazývaní jako notarius terrae nebo též protonotarius, jejich úkolem bylo zaznamenávat průběh jednání u soudu a dále kupříkladu činit zápisy do zemských desek. Předpokladem pro výkon této činnosti byla i určitá úroveň znalosti práva.³

Ve 13. století pod vlivem recepce římského práva vzniká úřad tzv. veřejných notářů. Notářské úřady byly většinou zřizovány ve městech. Podmínkou vstupu do úřadu bylo vykonání zkoušky a složení přísahy, načež byl veřejný notář uveden do úřadu políbením a symbolickým předáním pera a kalamáře. Protože však docházelo ke zneužívání úřadu, byla v zákoníku zemského práva Maiestas Carolina stanovena další podmínka – veřejným notářem se mohl stát pouze ten, komu bylo uděleno královské zmocnění.

Úprava notářské činnosti zavedená Karlem IV. platila až do vydání Maxmiliánova notářského řádu z roku 1512 a jeho rozšíření do českých zemí Ferdinandem I.

Následuje období, kdy znovu dochází ke ztrátě důvěryhodnosti notářské profese.

¹ WINTEROVÁ, A., et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha., 2011. str.161

² MACKOVÁ, A. *Právní pomoc a její dostupnost*. Praha: C.H.Beck, 2001. str. 144

³ SCHELLEOVÁ, I. *Notářství*. Zlín: Živa v.o.s., 1994. str. 5

Tato krize, silící zejména v šestnáctém století, byla způsobena opětovně i tím, jako již v minulosti, že úřad notáře byl obsazován lidmi bez dostatečného právnického vzdělání. Reakcí bylo přezkoušení notářů, které proběhlo v roce 1725, v úřadech směli zůstat pouze ti, kteří u zkoušky uspěli.⁴ Během následujících let dochází k regulaci notářské činnosti, k jejímu omezení a odnětí některých dříve přiznaných oprávnění.

Dohled nad notářstvím převzalo v roce 1848 ministerstvo spravedlnosti, v jehož čele stál A. Schmerling. Snaha o vydání právního předpisu upravujícího notářskou činnost vyvrcholila v roce 1850 vytvořením rakouského notářského řádu. Tento předpis upravoval notářství jako státní instituci, byl nedostatečně propracovaný a příliš formální, což bylo důvodem, proč již o pět let později v roce 1855 vznikl nový notářský řád.

K významnému pokroku ve vývoji a stabilizaci úpravy notářství tak dochází až roku 1871 vydáním notářského řádu, od přípravy prvního notářského řádu z roku 1850, již třetímu. Tímto počinem došlo konečně k ustálení úpravy notářské činnosti. Mezi rozsáhlou agendou notáře, kdy stále dominuje sepisování veřejných listin či ověřování pravosti dokumentů, je zde poprvé zmíněno i spolupůsobení notáře jakožto soudního komisaře v rámci dědického řízení. Notářský řád 75/1871 ř. z. byl založen na principu numerus clausus. K přístupu do úřadu byla stanovena řada podmínek (občanství, věk, vzdělání, praxe, složení zkoušky, přísaha...). Předpis pamatoval i na činnosti, které se s výkonem notářství neslučovaly.⁵ Díky recepční normě z 28.10.1918, která převzala rakouský právní řád včetně výše zmíněného notářského řádu, platila u nás tato právní úprava v podstatě až do roku 1948.

K podstatným změnám v notářství tedy dochází až v roce 1948. V rámci tzv. zlidovění soudnictví bylo jednou z navrhovaných variant úprav notariátu dokonce zrušení notářství a rozdělení jeho agendy mezi soudnictví a advokacii. Po odmítnutí těchto marginálních tendencí byl vydán zákon č. 202/1949 Sb.. Tato úprava výrazně nezasahovala do rozsahu notářských oprávnění, přinesla však podstatné změny v organizaci notářství. Byly zrušeny notářské komory, notářství bylo sjednoceno na celém území státu a notáři se stali členy krajských notářských sborů. Notářství tedy

⁴ SCHELLEOVÁ, I. *Notářství*. Zlín: Živa v.o.s., 1994. str.6 - 9

⁵ SKŘEJPEK, M., et al. *Právnický stav a právnické profese v minulosti*. Praha:Havlíček Brain Team, 2007. str. 165 - 167

přestalo být svobodným povoláním a stává se státním orgánem.⁶ Období tzv. právnické dvouletky přineslo další zásahy do notářské činnosti. Zákon 116/1951 Sb. rozdělil okruh notářských pravomocí do tří oblastí, jednou z nich byla i činnost notáře z pověření soudu v rámci rozhodování o dědictví. Toto pověření bylo vzápětí zrušeno zákonem č. 52/1954 Sb. a dědické řízení bylo svěřeno do kompetence státním notářům přímo. Následně vydaný notářský řád č. 95/1963 Sb. specifikuje pravomoci státního notářství, jednou z jeho úloh je konání řízení a rozhodování o dědictví.

Rok 1989 je zlomový, začíná návrat k tradičním principům svobodného notářství. Přeměna byla završena vydáním zákona č. 264/1992 Sb., který zrušil státní notářství a vypracováním nového notářského řádu č. 358/1992 Sb. účinného od 1. 1. 1993. Epocha státního notářství je tím definitivně ukončena.

Notářský řád z roku 1992 ve znění pozdějších předpisů upravuje postavení notářů doposud. Nejvýraznější změny z hlediska působení notáře jako soudního komisaře přinesla novela občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. účinná od 1. 7. 2009, která zásadně změnila rozsah oprávnění soudního komisaře, tak jak je uveden v ustanovení § 38 odst. 1 a 2 o. s. ř.. Notář jakožto soudní komisař činí v řízení o dědictví veškeré úkony kromě taxativně uvedených výjimek. Novela podstatně rozšířila okruh rozhodnutí, která může soudní komisař přijmout. V jeho dřívější pravomoci bylo vydávat pouze usnesení, která upravovala vedení řízení o dědictví. Účelem této úpravy je odbřemenit soudy a řízení o dědictví urychlit. Soudům mají být podle důvodové zprávy k této novele svěřeny pouze základní úkony, a to z důvodu evidování probíhajících řízení, což je důležité zejména při rozdělování věcí mezi notáře či vyřizování věcí týkajících se ciziny.

⁶ MACKOVÁ, A. *Právní pomoc a její dostupnost*. Praha: C.H.Beck, 2001. str. 145

2. Notářská profese

Jak bylo nastíněno v předchozí kapitole, notářská profese prošla dlouhým a mnohdy komplikovaným vývojem.

Činnost notáře jakožto soudního komisaře v řízení o dědictví je pouze jednou částí jeho rozsáhlé agendy. Pro vytvoření si celkové představy o notářské profesi je důležité zmínit alespoň v krátkosti i ostatní notářské činnosti, jakož i jaké jsou právní podklady pro výkon notářství a co vlastně pojem notář či notářský úřad znamenají.

2.1. Právní úprava notářství a dědického řízení

Základním právním předpisem, který upravuje problematiku notářství je zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský řád) účinný od 1. 1. 1993. Tento zákon byl několikrát novelizován. Nalezneme v něm kupříkladu vysvětlení základních pojmů, ustanovení o notářské činnosti, dohled a kárné řízení, odměnu notáře nebo ustanovení vztahující se k notářské samosprávě.

Při činnosti notáře jako soudního komisaře je stěžejní právní normou občanský soudní řád – zákon č. 99/1963 Sb. ve znění pozdějších změn. Ustanovení § 38 o. s. ř. upravuje roli notáře jakožto soudního komisaře a je základní pro další ustanovení týkající se řízení o dědictví, které nalezneme v části třetí občanského soudního řádu. Na tento předpis navazuje vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb. – jednací řád pro okresní a krajské soudy (dále jen „jednací řád“), která obsahuje bližší úpravu řízení o dědictví, a to zejména v části desáté, část jedenáctá pak přibližuje problematiku rozvrhu pověřování notářů soudním komisariátem.

Notáři, stejně jako některé obdobné profese – například advokáti, upravují svá práva a povinnosti pomocí vnitřních stavovských předpisů, zde vydávaných Notářskou komorou České republiky. Notáři se musí tedy řídit organizačním řádem, zkušebním či kárným řádem a mnoha dalšími předpisy.

Podrobně je upraveno i odměňování notářů, a to konkrétně notářským tarifem, což je vyhláška č. 196/2001 Sb., nebo v případě zastupování účastníka notářem v občanském soudním řízení vyhláškou č. 484/2000 Sb..⁷

⁷SCHELLEOVÁ, I., et al. *Organizace justice a právní služby*. Ostrava:KEY Publishing s.r.o.,2008. str.163

2.2. Vymezení pojmu notář

Dle § 1 notářského řádu je notářem fyzická osoba splňující zákonem stanovené požadavky, kterou stát pověřil notářským úřadem. Notářský úřad je definován jako soubor pravomocí k výkonu notářství a další činnosti stanovené zákonem, trvale spojený s místem výkonu této činnosti, tolik dikce zákona. Výkon notářství nahradil původní výraz notářská činnost. Zkráceně řečeno je notářství „specifickou právní činností vykonávanou v rámci svobodného povolání, avšak pouze státem pověřenými osobami a na základě jím svěřených pravomocí, jejímž předmětem je poskytování právních služeb, a to zákonem předepsanou formou, v zákonem vymezených oblastech právních vztahů a za úplatu“⁸

2.2.1. Předpoklady pro jmenování do notářského úřadu

Notářem může být pouze fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, která je kvalifikovaná a bezúhonná. Právě snazší zjistitelnost kvalifikovanosti, jakož i bezúhonnosti u fyzické osoby, spolu se stěžejním principem notářství numerus clausus, tedy státem daným počtem notářů, je důvodem, proč k činnosti notářů podle notářského řádu nemají přístup právnické osoby.

Předpoklady pro jmenování do notářského úřadu jsou taxativně uvedeny v § 7 notářského řádu. Jejich účelem je omezit přístup do notariátu pro kvalifikované a bezúhonné uchazeče. Náročnost podmínek kladených na uchazeče je „výrazem státní regulace výkonu notářství“.⁹

Notářem může být jmenován pouze státní občan České republiky, plně způsobilý k právním úkonům, který je bezúhonný. Uchazeč musí získat vysokoškolské právnické vzdělání v magisterském studijním programu v oboru práva na vysoké škole v České republice. Alternativou je vzdělání získané v oboru práva na vysoké škole v zahraničí v souladu s mezinárodní smlouvou závaznou pro Českou republiku, popřípadě vzdělání uznané dle zvláštních právních předpisů. Uchazeč musí absolvovat nejméně pětiletou notářskou praxi, která je blíže specifikována v § 7 odst. 2 notářského řádu a úspěšně

⁸ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.13

⁹ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.8

složit notářskou zkoušku.¹⁰

2.2.2. Notářský úřad

Jak již bylo řečeno, notářským úřadem se rozumí soubor pravomocí k výkonu notářství a další činnosti stanovené zákonem, jež je trvale spojený s místem výkonu této činnosti.

Po splnění všech předpokladů jmenuje notáře ministr spravedlnosti na návrh Notářské komory do notářského úřadu. To ovšem následuje až po vyhraném konkursu na uvolněný či nově zřízený notářský úřad. Notářem se tak nemůže stát jakýkoliv uchazeč, ačkoli splnil podmínky uvedené v § 7 notářského řádu, a to z důvodu státem daného počtu notářských úřadů. Tento tzv. numerus clausus princip slouží k omezení konkurence mezi notáři a tím i k zajištění dostatečného množství případů. Díky tomuto principu není notář do takové míry závislý na poptávce klientely jako např. advokáti a je tak lépe zajištěna jeho nestrannost.¹¹

Před samotným vykonáváním činnosti musí notář složit slib do rukou ministra spravedlnosti, pokud ho již nesložil dříve, pořídit si úřední razítko obsahující veškeré povinné náležitosti a uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, jež by mohla vzniknout v souvislosti s jeho činností.

Sídlem notářského úřadu je sídlo okresního soudu, v jehož obvodu byl zřízen. Se souhlasem příslušné notářské komory může notář již jmenovaný do úřadu změnit sídlo v rámci obvodu okresního soudu. V sídle si pak zřizuje notář svou kancelář.

Zákon upravuje pouze dvě varianty, na základě kterých je možné uvolnění notářského úřadu. Jsou jimi smrt notáře nebo jeho odvolání ministrem spravedlnosti, a to pouze ze zákonem stanovených důvodů.¹²

¹⁰ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str. 53-57

¹¹ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str. 59

¹² Důvody odvolání notáře ministrem spravedlnosti jsou taxativně stanoveny v § 11 not. řádu. Jsou jimi například: dosažení věku 70 let, odmítnutí složení slibu, nebo pokud pravomocným rozhodnutím kárné komise bylo zjištěno, že notáři jeho zdravotní stav trvale neumožňuje řádně vykonávat činnost notáře.

2.2.3. Notářská činnost

Notářská činnost bývá někdy dělena na činnost listinnou – osvědčovací a ověřovací a na činnost, v níž je obsažen prvek správní nebo soudní (zejména řízení o dědictví, řízení o úschovách či o umoření listin).¹³

Notářská činnost je upravena v notářském řádu v § 2 až 4. Na základě těchto ustanovení můžeme notářskou činnost rozdělit do tří okruhů. Na tzv. základní činnosti, další činnosti a na činnost notáře z pověření. Je důležité zmínit, že až na výjimky uvedené v § 5 odst. 2 notářského řádu, je činnost notáře neslučitelná s jinou výdělečnou činností.

Základní činnosti jsou vyjmenovány v § 2 notářského řádu. Jedná se o sepisování veřejných listin o právních úkonech, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, přijímání listin do úschovy a přijímání do úschovy listin a peněz za účelem jejich vydání dalším osobám. Výslovně je nyní v notářském řádu upravena nestrannost notáře při výkonu notářské činnosti.¹⁴ Výkon notářství je považován za veřejnou činnost notáře, v rámci které notář vykonává pravomoci státu.¹⁵

V rámci další činnosti notář vykonává právní pomoc prostřednictvím poskytování právních porad, sepisováním listin, či zastupováním při různých jednáních, dále zastupováním ve správním řízení a v určených řízeních podle občanského soudního řádu § 175a až 200e. Notář může spravovat majetek a i v této věci může klienta zastupovat. Notář dále může vykonávat určité funkce v insolvenčním řízení, tak jak je uvedeno v § 3 odst. 3 notářského řádu. Při těchto činnostech notář působí jako zástupce strany, má tak postavení advokáta. Ale vzhledem k tomu, že takto může notář působit pouze v zákonem omezeném rozsahu, je tato činnost pouze doplňkem výkonu notářství.

Stanoví-li tak notářský řád nebo zvláštní zákon, může být notář pověřen i výkonem jiné činnosti. Pokud jde o odkaz na notářský řád, jsou myšleny úkony v rámci Centrální evidence závětí, Centrální evidence manželských smluv, či Rejstříku zástav. Zvláštním zákonem je pak zejména občanský soudní řád, na jehož základě notář jako soudní komisař z pověření soudu činí úkony v řízení o dědictví. Není-li notář v řízení

¹³ SCHELLEOVÁ, I., et al. *Organizace justice a právní služby*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2008. str.161,162

¹⁴ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.16,17

¹⁵ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.27

v postavení soudního komisaře, činí v tomto řízení úkony při zjišťování stavu a obsahu závěti, pokud je sepsána ve formě notářského zápisu a má-li ji daný notář v úschově. Obdobně činí notář úkony při zjišťování stavu a obsahu listin o správě dědictví či manželských smluv. Notář může v řízení o dědictví vykonávat i funkci správce dědictví. Občanský soudní řád však není jediným zvláštním zákonem, na jehož základě notář vykonává jinou činnost.

Notář vykonává činnost za úplatu, což je předpokladem pro nestranný a nezávislý výkon notářství.¹⁶

Podíváme-li se, pro porovnání, na oprávnění notáře vykonávat činnost v rámci dědického řízení, do platné rakouské právní úpravy, konkrétně do notářského řádu - Notariatsordnung RGBI Nr.75/1871 v § 1 odst. 2 je stanoveno, že na základě zvláštních právních předpisů jsou notáři příslušní k provádění úředních úkonů jako soudní komisaři. Zvláštními právními předpisy jsou zejména zákon o soudních komisařích – BGBI Nr. 343/1970 - Bundesgesetz vom 11. November 1970 über die Tätigkeit der Notare als Beauftragte des Gerichtes im Verfahren außer Streitsachen – Gerichtskommissärgesetz (dále jen „GKG“) a v zákoně o nesporném řízení BGBI I Nr. 111/2003 - Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (dále jen „AußStrG“).

2.2.4. Notářská samospráva

Notářství je založeno na povinném členství notářů v jejich samosprávných orgánech. Notářská samospráva je dvoustupňovou soustavou orgánů, kterou tvoří regionální notářské komory a Notářská komora České republiky.

Regionální komory jsou zřízeny na základě územního principu v obvodech krajských soudů a sdružují notáře, jež mají sídlo v tomto obvodu. Notář se stává členem komory dnem svého jmenování. Jeho členství v notářské komoře zaniká odvoláním nebo smrtí.¹⁷

Regionální komory tvoří Notářskou komoru České republiky, právnickou osobu

¹⁶ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.44

¹⁷ SCHELLEOVÁ, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie*. Praha: Linde, a.s., 1997. str.291

se sídlem v Praze. Řídícím a výkonným orgánem je Prezidium. Navenek zastupuje notářskou komoru a jedná jejím jménem Prezident Notářské komory.¹⁸

¹⁸ Notářská komora ČR. *Notář v České republice*. Praha : Notářská komora ČR, 2009. str. 10

3. Notář jako soudní komisař

Řízení o dědictví a tedy i činnost notáře jako soudního komisaře prošla v novodobé historii hned dvěma podstatnými změnami.

K 1. lednu 1993 bylo zrušeno státní notářství a dědické řízení přešlo opět do kompetence soudů.

Další významnou změnu, která v podstatě vrátila dědické řízení do doby před 1.1.1993 přinesla novela občanského soudního řádu 7/2009 Sb. účinná od 1.7.2009.¹⁹

Došlo k posílení postavení notáře jako soudního komisaře. Jeho nová oprávnění vyplývají z dikce § 38 odst. 2 občanského soudního řádu. Před touto novelou notář shromažďoval podklady pro rozhodnutí soudu a sám vydával pouze usnesení upravující vedení řízení. Nyní soudní komisař činí všechna rozhodnutí, až na nepatrné výjimky uvedené v § 38 odst. 2 o. s. ř. a kromě několika dalších níže uvedených případů.

Notář tedy činí v řízení o dědictví všechny úkony s následujícími výjimkami, které jsou uvedeny taxativně v § 38 odst. 2 o. s. ř.. Pověření notáře se nevztahuje na žádosti o poskytnutí právní pomoci v cizině, na ustanovení správce dědictví podle § 175f odst. 2 o. s. ř.²⁰, na zrušení usnesení o dědictví dle § 175w o. s. ř.²¹ a na vydání potvrzení podle § 175z odst. 1 o. s. ř., o tom, že projednání dědictví nenáleží do pravomoci soudů České republiky. V těchto věcech bude soudní komisař jako doposud připravovat podklady potřebné pro vydání usnesení.

Notáři nepřísluší rozhodovat o zahájení řízení o dědictví dle § 175a odst. 2 o.s.ř..²²

Notář z logiky věci nemůže provádět úkony, jež činí soud v tzv. době soudního vyřizování. Což je označení pro dobu, kdy ještě nedošlo k pověření notáře, nebo kdy již notář úkony v rámci dědického řízení neprovádí. Dále pak notář nečiní úkony, které provádí soud z důvodu doplnění neúplných podkladů, které potřebuje k vydání usnesení (úprava v § 175zd odst. 1 o. s. ř.).

¹⁹ Matějková A., Řízení o dědictví a činnost notáře po novele. *Právní rádce*. 9/2009

²⁰ dle DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.186 by § 38 odst. 2 o. s. ř. měl odkazovat nejen na § 175 odst. 2, ale též na odst. 1 a také na odstavce 4 a 5 - zproštění správce dědictví jeho funkce

²¹ §175w o. s. ř. zjistí-li se dodatečně, že zůstavitel žije, nebo pokud bylo prohlášení za mrtvého zrušeno, soud usnesení o dědictví zruší

²² DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.916

Pro porovnání v Rakousku je rozsah činnosti soudního komisaře stanoven v zákoně o soudních komisařích –BGBI Nr. 343/1970 Bundesgesetz vom 11. November 1970 über die Tätigkeit der Notare als Beauftragte des Gerichtes im Verfahren außer Streitsachen – Gerichtskommissärgesetz.

Dle § 1 odst. 1 GKG obstarávají notáři v pozůstalostním řízení sepsání úmrtního zápisu (die Todesfallaufnahme) a další navazující opatření, jakož i úkony nezbytné pro řádný průběh pozůstalostního řízení. Výjimky z úkonů stanovených v § 1 odst. 1 vyjmenovává § 1 odst. 2 GKG. Soudnímu komisaři tedy nepřísluší provádět následující úkony: vydávat soudní rozhodnutí, uzavírat soudní smír dle § 30 AußStrG, činit donucovací opatření dle § 79 AußStrG a provádět úkony v právním styku s cizinou. Soudní komisař tak například provádí předběžné šetření, sestavuje tzv. úmrtní zápis, provádí šetření v evidenci závětí - „*Österreichische Zentrale Testamentsregister*“²³, zjišťuje dědice, majetek a dluhy zůstavitele, provádí neodkladná opatření atd..

3.1. Pověření soudního komisaře

Soud po zahájení řízení o dědictví v každé věci pověří notáře, aby jako soudní komisař samostatně a za odměnu činil úkony v řízení o dědictví. Soudní komisariát je tak u nás v rámci dědického řízení obligatorní. Úkony notáře, jež provedl jako soudní komisař jsou považovány za procesní úkony soudu.

Výběr notáře není náhodný, soud ho neprovede na základě své úvahy. Předseda senátu soudu prvního stupně pověří notáře, který má sídlo v obvodu příslušného soudu prvního stupně a který má podle stanoveného rozvrhu věc projednávat.²⁴

Rozvrh na návrh²⁵ příslušné notářské komory vydává předseda krajského soudu na každý kalendářní rok, a to vždy nejpozději do 10. prosince. Rozvrh je strukturalizovaný do oddílů podle počtu okresních soudů v obvodu krajských soudů.

Rovnoměrné pověření soudních komisařů je zajištěno na základě územního

²³ § 140c odst. 1. Notariatsordnung

²⁴ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str 758,759

²⁵ Příslušná notářská komora doručí předsedovi krajského soudu návrh nejdéle do 31. října kalendářního roku.

principu, časového hlediska nebo na kombinaci obou těchto systémů.

Pokud jde o územní princip, obvod okresního soudu se rozdělí na obvody, které se počtem shodují s počtem notářských úřadů v rámci obvodu okresního soudu. Soudní komisař je pak pověřován v závislosti na místě bydliště zůstavitele. Územní princip může spočívat i na jiném hledisku podstatném pro stanovení místně příslušného notáře dle § 88 písmeno i) o. s. ř..

Při pověřování za použití hlediska časového je rozhodné časové období, v němž se zůstavitel narodil či naopak zemřel v rozvrhem určených dnech, týdnech v daném kalendářním roce.

Vyloučena není ani případná kombinace obou uvedených systémů.²⁶

Úkon, kterým okresní soud pověří notáře, aby jako soudní komisař jednal v řízení o dědictví, není soudním rozhodnutím. Nemůže se do něho odvolat notář ani účastníci řízení. Pověření je neformálním úkonem, provede se např. záznamem ve spise nebo dopisem.

Pro porovnání, na rozdíl od naší právní úpravy není v rakouské právní úpravě notář soudním komisariátem pověřován. Takové ustanovení bylo ze zákona o nesporném řízení vypuštěno. Dle § 2 odst. 1 a § 4 odst. 1 GKG jsou notáři jako soudní komisaři příslušní na základě tzv. přidělovacího pořádku (die Verteilungsordnung), je to tedy příslušnost ze zákona – ex lege Zuständigkeit des Gerichtskommissärs.

Die Verteilungsordnungen jsou vydávány prezidenty zemských soudů pro podřízené okresní soudy na konci každého kalendářního roku pro následující kalendářní rok (§ 5 GKG).

3.1.1. Pověření dalších osob

Soudní komisař může v případě potřeby písemně pověřit notářské koncipienty, notářské kandidáty, jakož i další své zaměstnance, kteří pro to splňují předpoklady, aby prováděli přípravné a dílčí úkony v řízení o dědictví, zejména šetření v evidencích, předběžná šetření, zjišťování stavu a obsahu listiny o správě dědictví a závěti.

²⁶ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.916,917

Výše uvedené osoby jsou pověřováni k provádění úkonů v různém rozsahu, který se odvíjí od jejich pracovního poměru u notáře, délky praxe či složení příslušných zkoušek. Tyto osoby provádějí úkony v řízení o dědictví svým jménem, avšak odpovědnost za ně nese i nadále soudní komisař. I na takto pověřené osoby se vztahuje povinnost zachovávat mlčenlivost.²⁷

3.1.2. Zástupce a náhradník notáře

Zákon pamatuje i na situace, kdy je nutné za pověřeného notáře ustanovit zástupce či náhradníka, popřípadě jmenovat nového notáře. Ti převezmou dědické věci, ve kterých již soud udělil pověření.²⁸

Příslušná notářská komora ustanoví zástupce, pokud notář nevykonává činnost po dobu delší než jeden měsíc a není přitom zastoupen notářským společníkem či notářským kandidátem.²⁹

Na dobu, po kterou je notářský úřad uvolněn, ať již v důsledku úmrtí notáře či jeho odvolání, příslušná notářská komora ustanoví náhradníka. Náhradník je ustanoven také v případě pozastavení výkonu činnosti notáře ministrem spravedlnosti.³⁰

Pokud je ustanoven notáři zástupce, náhradník, či dojde ke jmenování nového notáře, soud je již znovu nepověřuje, neboť převezmou věci, ve kterých již bylo pověření uděleno.

Odměna a náhrada hotových výdajů se přiznává zastupovanému notáři. Zástupce má nárok pouze na podíl na odměně, který určí rozhodnutím příslušná notářská komora.³¹

3.2. Odnětí věci

Pro zajištění zásady hospodárnosti řízení o dědictví, tedy k tomu, aby probíhalo

²⁷ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.759,760

²⁸ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.149

²⁹ úprava v § 14 a následujících ustanoveních notářského řádu

³⁰ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.931

³¹ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str. 149

rychle, účinně a bez zbytečných nákladů či průtahů existuje institut odnětí věci soudnímu komisaři.³²

Ač soudním komisařům nejsou k provádění jednotlivých úkonů v řízení zákonem stanoveny lhůty, má je provádět tak, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům.

V případě, že notář neodstraní průtahy v řízení, které zapřičil, ani po upozornění, může³³ mu soud odejmout pověření. Odnětí věci je stejně jako pověření neformálním úkonem. Lze je provést například dopisem, záznamem ve spise nebo výzvou k vrácení spisu. Odnětí věci není soudním rozhodnutím, z tohoto důvodu proti němu není přípustné odvolání. Vzhledem k tomu, jak již bylo řečeno, že soudní komisariát je v řízení o dědictví obligatorní, odejme-li soud jednomu notáři pověření, musí podle rozvrhu práce pověřit notáře nového. V mezidobí pak některé úkony může provádět přímo soud.

Sankcí notáři za takovéto komplikace v řízení jest i to, že mu současně s odnětím dědické věci zaniká nárok na odměnu za úkony, jež doposud provedl. Notář tak má pouze právo na náhradu hotových výdajů.³⁴

3.3. Námitka podjatosti soudního komisaře a její důsledky

Soudní komisař je zvláštním procesním subjektem.³⁵ Účastníci řízení mají právo vznést k jeho osobě námitku podjatosti, o čemž musí být také řádně poučeni. Vzniknou-li pochybnosti o nestrannosti či nezávislosti soudního komisaře, ať už vzhledem k jeho poměru k věci či účastníkům, soud, který notáře provedením úkonů v řízení pověřil, ho může vyloučit.³⁶ Proti usnesení soudu o vyloučení notáře není opravný prostředek přípustný. Po vyloučení notáře dojde k pověření jiného.

³² SCHELLEOVÁ, I., et al. *Civilní proces*. Praha: Eurolux Bohemia, 2006. str. 385

³³ odnětí věci není obligatorním opatřením, záleží na úvaze soudu, zda vzniklou situaci posoudí jako průtahy v řízení, neboť rychlost řízení ovlivňují i účastníci svým chováním

³⁴ BÍLEK, P., et al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str. 929

³⁵ WINTEROVÁ, A., et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha., 2011. str. 370,371

³⁶ §17a odst. 1 občanského soudního řádu

3.4. Odměna soudního komisaře

Notář jako soudní komisař provádí úkony v řízení o dědictví za odměnu. Jak je patrné ze znění § 151a o. s. ř. „o tom, kdo a v jaké výši platí odměnu notáře a jeho hotové výdaje, popřípadě též náhradu za daň z přidané hodnoty, rozhodne soud v řízení o dědictví v usnesení, jímž se řízení u něho končí“.³⁷ Povinnost účastníka či účastníků, popřípadě státu k úhradě všech výše uvedených nákladů nevzniká ze zákona, ale až na základě výroku soudu, který je součástí rozhodnutí, jímž se končí řízení.³⁸ Při stanovení výše odměny a ostatních výdajů postupuje soud v souladu s § 140 odst. 3 o. s. ř. a dále dle vyhlášky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví.

Jelikož notář až na výjimky činí veškeré úkony v řízení, bude i rozhodování dle § 151a o. s. ř. v jeho kompetenci.

Výše odměny soudního komisaře se odvíjí od obvyklé ceny majetku, jež je předmětem řízení o dědictví. Základem odměny tedy není čistá hodnota dědictví. Obdobně se postupuje při dodatečném projednání dědictví, kde se odměna určuje podle obvyklé ceny dodatečně projednávaného majetku. Odměna se ze zaokrouhleného základu vypočítává procentuální degresivní sazbou, nejméně však činí 600 Kč a nejvýše 38.300 Kč.³⁹ Pokud pověřený notář provede úkony v řízení jako soudní komisař a následně dojde k zastavení řízení, činí jeho odměna 400 Kč. Uzná-li soud, že postavení notáře jako soudního komisaře bylo mimořádně obtížné, může odměnu zvýšit, maximálně však o 100%.⁴⁰

Notář má právo požadovat proplacení hotových výdajů, které vynaložil jako soudní komisař.⁴¹ Mezi hotové výdaje nepatří náhrada za běžné administrativní a jiné práce provedené v souvislosti s úkony notáře, neboť je již zahrnuta v odměně notáře.

Notář může účastníky požádat o složení zálohy na odměnu. Tato žádost není rozhodnutím a nevzniká tak povinnost k plnění.

³⁷ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str. 665

³⁸ Usnesení, jímž se řízení končí, povahově odpovídající rozhodnutí o nákladech řízení, má konstitutivní charakter – viz rozhodnutí KS v Brně 18 Co 306/97. Což je důležité zejména z hlediska toho, že nelze uložit povinnost k platbě dědici, který zemřel dříve, než soud vydal rozhodnutí.

³⁹ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.766

⁴⁰ § 11 a následující ustanovení vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví (notářský tarif) ve znění pozdějších předpisů

⁴¹ jedná se např. o poštovné, cestovní výlohy, platby za telekomunikační služby, výstupy z informačních systémů...

Aby soud notáři proplatil náhradu za daň z přidané hodnoty, musí doložit osvědčení o registraci plátce daně z přidané hodnoty.⁴²

Proti výroku, který je součástí usnesení, jímž se řízení o dědictví končí, ve kterém je stanovena povinnost konkrétních subjektů k zaplacení odměny notáře, hotových výloh a popřípadě též daně z přidané hodnoty, je přípustné odvolání.

Pokud dojde k odvolacímu či dovolacímu řízení, rozhodne o náhradě nově vzniklých hotových výdajů a o náhradě za daň z přidané hodnoty odvolací či dovolací soud. Nerozhodnou-li soudy v těchto řízeních o nákladech, rozhoduje o nich soudní komisař.⁴³

⁴²DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str. 665-666

⁴³BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.769

4. Řízení o dědictví

Dědické řízení je jedním ze zvláštních druhů občanskoprávních nesporných řízení. Je nutné znovu zmínit novelu občanského soudního řádu 7/2009 Sb., která s účinností od 1.7.2009 podstatným způsobem zasáhla do dědického řízení. De facto se tak dědické řízení vrátilo do doby před privatizací státních notářství, tedy do doby před 1.1.1993. Došlo k významnému rozšíření pravomocí notáře jako soudního komisaře v řízení o dědictví. Na notáře je kladena odpovědnost za celé řízení včetně správnosti rozhodnutí. Odpadly tak některé zdoluhavé postupy v řízení. Mnohdy třeba vznikaly dlouhé časové prodlevy od předání ukončeného spisu soudu do vydání konečného rozhodnutí soudem. Notář, může rychleji operativněji provést úkony v řízení o dědictví a sám vydat usnesení, což je důležité nejen z důvodu odlehčení zátěže soudů, nýbrž i z hlediska lidského.

Dědické řízení se zahajuje i bez návrhu, jakmile se soud o úmrtí osoby dozví. Dědické řízení je tedy obligatorní. V právní úpravě se projevuje princip ingerence státu do dědických právních vztahů.⁴⁴

Cílem dědického řízení je zjištění právních nástupců zůstavitele, jeho aktiv a pasiv, z čehož odvozujeme i dvě základní funkce dědického řízení, a to legitimační a majetkovou. Až na ojedinělé výjimky jsou dědici zůstavitele zjišťováni v dědickém řízení s konečnou platností, což je důležité při posuzování právního nástupnictví v jiných věcech.⁴⁵

Stěžejním pramenem právní úpravy řízení o dědictví je zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zejména pak jeho část třetí § 175a až 175zd, dále vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy a zákon o notářích a jejich činnosti č. 358/1992 Sb.. Jelikož je v dědickém řízení úzce propojena úprava procesněprávní s hmotněprávní, je klíčovým pramenem i zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Toto je pouze demonstrativní výčet nejdůležitějších norem v této oblasti.

Elementární zásadou právní úpravy v oblasti dědického řízení je, že *„jak hmotněprávní vztahy, tak procesní postup se řídí právem platným v době úmrtí*

⁴⁴ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. Linde, 2007. str. 123

⁴⁵ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. Linde, 2007. str. 133

zůstavitele“.⁴⁶

4.1. Zásady dědického řízení

Dědické řízení je stejně jako každé soudní řízení ovládáno určitými zásadami. Jedná se o zásady, které obecně upravují soudní řízení jako takové, nebo zásady vztahující se pouze k nespornému občanskoprávnímu řízení.

Tyto zásady je důležité zmínit, neboť stejně jako na soud, dopadají i na soudního komisaře, který dědické řízení provádí.

Dědické řízení je prolínáno obecnými zásadami. Zásada nezávislosti a nestrannosti soudu a soudců či zákonného soudu a soudce se v dědickém řízení vztahují i na osobu soudního komisaře. Účastníci dědického řízení mají rovné postavení, jsou nadáni stejnými právy. Pokud jde o účast veřejnosti na jednání, je dědické řízení mezi ostatními druhy občanskoprávních řízení výjimkou. Ustanovení § 116 odst. 1 o. s. ř. uvádí, že jednání, prováděná notáři jako soudními komisaři jsou neveřejná. Vzhledem k rozsahu pravomocí soudních komisařů v řízení se zásada neveřejnosti vztahuje téměř na celé řízení. Jak již bylo v této práci zmíněno, platí zde samozřejmě zásada hospodárnosti řízení, která je zajištěna i pomocí institutu odnětí věci.

Za nejdůležitější zásady v dědickém řízení je možno označit zásadu oficiality, zásadu vyšetřovací, volného hodnocení důkazů, legálního pořádku a materiální či objektivní pravdy.

Zásada oficiality se v dědickém řízení projevuje již při samotném zahájení řízení, neboť soud zahájí řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel či byl prohlášen za mrtvého. Rozsah řízení určuje soudní komisař, předmět řízení tak nezávisí na rozhodnutí účastníků. Právě při zjišťování skutkového stavu, při provádění důkazů není soudní komisař vázán tvrzeními účastníků, nýbrž se řídí vlastními úvahami, což je v souladu se zásadou vyšetřovací. Nejen provádění důkazů, ale i jejich následné posouzení, hodnocení je zcela v kompetenci soudního komisaře, záleží tak na jeho úvaze (zásada volného hodnocení důkazů).

⁴⁶ SCHELLEOVÁ, I., et al. *Civilní proces*. Praha: Eurolux Bohemia, 2006. str 367

Zásada materiální pravdy má zajistit, aby bylo možné se dopátrat pravdy o skutkovém stavu. Tato zásada však neplatí absolutně, je prolínána zásadou formální pravdy, kdy za splnění určitých podmínek nastupuje fikce. Účelem je urychlit řízení, popřípadě nahradit nečinnost účastníků řízení. Jedná se například o vyrozumění neznámého dědice či dědice neznámého pobytu o jeho dědickém právu vyhláškou. Pokud tento nedá o sobě vědět ve stanovené lhůtě, v řízení se k němu nepřihlíží.⁴⁷ Důsledkem je projednání dědictví i bez existujícího dědice. Dalším příkladem je postup dle § 175k odst. 2, 3 o. s. ř., vyvstane-li mezi účastníky spor o tvrzených skutečnostech. Cílem dědického řízení však stále zůstává zjistit pravdu o skutkovém stavu.

Řízení, které je ovládáno zásadou legálního pořádku, je rozštěpeno do určitých částí, ve kterých musí být provedeny úkony, pro které byla tato část řízení vyhrazena. Pro dědické řízení je příznačné pořadí a návaznost úkonů, jež se projevuje i v pořadí ustanovení občanského soudního řádu upravujících řízení o dědictví. Po zahájení řízení nejprve soudní komisař provádí šetření v evidencích, předběžné šetření a zjišťování stavu a obsahu závěti, vyžaduje-li to obecný či důležitý zájem provede soudní komisař neodkladná opatření. Pokud nedojde k zastavení řízení, přistoupí soudní komisař k vyrozumění o dědickém právu. Vypořádání společného jmění zůstavitele a jeho manžela, provedení soupisu aktiv a pasiv, popřípadě též zjištění pohledávky věřitelů jsou nezbytnými kroky, které soudní komisař činí před stanovením obvyklé ceny dědictví, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví. Takovýto postup v řízení je předpokladem pro vydání usnesení o dědictví.

I přes zásadu legálního pořádku je nutné přihlížet k novým tvrzením či skutečnostem, a to i přes dané pořadí provádění úkonů v dědickém řízení, což je typické pro zásadu jednotného řízení.⁴⁸

4.2. Účastníci dědického řízení

Okruh účastníků řízení je vymezen zákonem, konkrétně ustanovením §175b o. s. ř. navazujícím na § 94 odst. 2 o. s. ř..

Účastníky řízení jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou dědici. To jest ti,

⁴⁷ § 468 občanského zákoníku

⁴⁸ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. Linde, 2007. str. 125-130

kterým svědčí hmotněprávní dědický titul, tedy závět', zákon, případně obojí⁴⁹, není-li jich, stát. Při dědění ze zákona je rozhodující příbuzenský poměr k zůstaviteli. Pokud jde o osobu žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti, musí být prokázáno, zda tato osoba žila ve společné domácnosti alespoň rok před smrtí zůstavitele, pečovala o společnou domácnost, nebo byla na zůstavitele odkázána výživou.⁵⁰ Tato spolužijící osoba musí své tvrzení prokázat, což se v praxi často stává předmětem dokazování. Účastníky řízení při dědění ze závěti jsou dědici tímto titulem povolání, ale i neopomenutelní dědici a dědici ze zákona, kteří by při neexistenci závěti dědili. Je-li zřízena listina o vydědění, je účastníkem řízení i vyděděný potomek. V okamžiku, kdy se zjistí, že osobě již nesvědčí žádný dědický titul, ztrácí i postavení účastníka dědického řízení.⁵¹

Stát se stává účastníkem řízení za situace, kdy nikomu nesvědčí dědický titul a dědictví připadne státu jako tzv. odúmrt'.⁵²

Účastníkem je navrhovatel, který prohlašuje, že je dědicem i navrhovatel, který podal jiný návrh v již zahájeném řízení.⁵³

Věřitelé jsou účastníky řízení pouze ve stanovených případech. Jedná se o likvidaci dědictví, přenechání předluženého dědictví věřitelům k uhrazení dluhů zůstavitele a dále při vypořádání pohledávek věřitelů jiným způsobem než dle § 470 obč. zák..⁵⁴

Zanechá-li zůstavitel majetek nepatrné hodnoty, který zpravidla přibližně pokrývá obvyklé výlohy spojené s pohřbem, je účastníkem i vypravitel pohřbu, tedy ten, kdo se o pohřeb zůstavitele postaral.

Účastníky řízení se stávají i jiné osoby, kterých se přímo nedotýká předmět řízení, ale v rámci tohoto řízení je o jejich právech a povinnostech jednáno. Jsou to svědci, znalci apod., v okamžiku kdy se jedná o jejich odměnu – svědečné, znalečné atd.

⁴⁹ §461 občanského zákoníku

⁵⁰ KUČERA, R. *Dědictví*. Praha: Linde Praha, a.s., 2001. str. 28

⁵¹ SCHELLEOVÁ, I., et al. *Civilní proces*. Praha: Eurolux Bohemia, 2006. str 375

⁵² DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str. 843

⁵³ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.841

⁵⁴ V případě, že si dědicové v rámci dědické dohody mezi sebou dohodnou jinou odpovědnost za dluhy, než jak je zřejmé z § 420 obč. zák. jsou věřitelé účastníky dědického řízení. Pokud k uzavření dohody nedojde, uplatňuje se odpovědnost dědiců za dluhy v zákonné výši a věřitelé tak účastníky řízení nejsou.

Ti jsou účastníky pouze té části řízení, která se jich týká.

Soudní komisař s účastníky řízení fakticky jedná, nevydává rozhodnutí o tom, zda konkrétní osoba účastníkem je, či jím přestala být.⁵⁵ Toto však platí pouze za předpokladu, že s tím dotyčná osoba je srozuměna, uplatňuje-li svůj dědický nárok, postupuje se dle § 175k odst. 1, 2 o. s. ř..

Soudní komisař v průběhu řízení jedná i s třetími osobami, ačkoli nejde o účastníky řízení.⁵⁶

4.3. Zahájení řízení o dědictví

Soud zahájí dědické řízení usnesením⁵⁷, které není třeba doručovat, a to i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého. Z ustanovení § 175a odst. 2 o. s. ř. je tak zřejmá zásada oficality – soud zahájí řízení z úřední povinnosti, ač nebyl podán návrh na zahájení řízení.

Dědické řízení zahájené na návrh je v praxi spíše výjimkou, stane-li se tak, je řízení zahájeno okamžikem, kdy návrh došel soudu.⁵⁸ Jedná se o návrh osoby, která o sobě tvrdí, že je dědicem, návrh státu, případně osoby, která se postarala o zůstavitelův pohřeb a má jí připadnout majetek nepatrné hodnoty. Za navrhovatele není považována osoba, která na úmrtí pouze upozornila, avšak sama nezamýšlí být účastníkem řízení.⁵⁹

Příslušný soud zahájí řízení, jakmile mu je sdělena spolehlivá informace o tom, že určitá osoba zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou. Takovouto informaci zpravidla poskytuje příslušný správní úřad pověřený vedením matrik⁶⁰, který je povinován oznámit úmrtí ve svém matričním obvodu. Matriční úřad zašle opis jím vystaveného úmrtního listu soudu se sdělením, kdo je vypravitel pohřbu, pokud je úřadu znám.⁶¹

⁵⁵ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str. 141

⁵⁶ Může se jednat o osoby, které mohou mít u sebe zůstavitelovy věci či například majitele domu, kde se nacházejí věci náležející do dědictví apod.

⁵⁷ příkladně znění usnesení o zahájení řízení: Okresní soud v Pelhřimově ve věci řízení o dědictví po A. B. posledně bytem.....,zemřelé dne.....,rozhodl takto Řízení o dědictví se zahajuje.

⁵⁸ MIKEŠ, J., MUŽIKÁŘ, L. *Dědické právo*. Linde, 2007. str 151

⁵⁹ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.840

⁶⁰ kvalifikovanou informaci, která je předpokladem pro zahájení řízení může soudu sdělit např. Policie České republiky, zdravotnické zařízení, obec apod.

⁶¹ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.839

Soud následně zapíše věc do rejstříku dědických věcí.

Soud řízení zahájí i na základě pravomocného rozsudku o prohlášení za mrtvého.

K zastavení řízení dojde, pokud soud zjistí, že osoba, ohledně které bylo řízení zahájeno, žije.

Po zahájení řízení soud pověří notáře, aby jako soudní komisař provedl úkony v dědickém řízení⁶² a bezodkladně mu předá příslušný spis dle § 74 jednacího řádu.

4.2.1. Příslušnost soudu k projednání dědictví

Řízení o dědictví spadá do pravomoci soudů ČR. Stále častěji se soudy a soudní komisaři setkávají s problematikou řízení o dědictví s cizím, respektive mezinárodním prvkem. Pravomoc soudů ČR k vedení dědického řízení s cizím prvkem je dána na základě mezinárodních smluv, jimiž je ČR vázána, pokud jich není, pak zákonem o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb. (dále jen „ZMPSaP“). Za dědictví s cizím prvkem je pokládáno dědictví po zůstaviteli, jenž v době své smrti nebyl českým občanem nebo se dědictví nachází alespoň zčásti v cizině.

Prvotním hlediskem pro posouzení pravomoci soudů ČR je tedy státní občanství zůstavitele, toto se zjišťuje již během předběžného šetření. Problematiku dvojího či neurčitěho státního občanství zůstavitele upravuje § 33 ZMPSaP. Dle tohoto ustanovení měl-li zůstavitel v době smrti dvojí státní občanství, z toho jedno české, je rozhodující státní občanství české. Měl-li zůstavitel v době smrti několik státních občanství, ani jedno však české, je rozhodující posledně nabytá státní příslušnost. Pokud dojde k situaci, kdy zemřelá osoba nebyla státním příslušníkem žádného státu, případně nelze její státní příslušnost zjistit, nebo nelze určit jaké občanství nabyla naposledy, uplatní se fikce, kdy se takováto osoba považuje za příslušníka státu, na jehož území měla v okamžiku smrti bydliště případně pobyt. Nedaří-li se ani tyto údaje vypátrat, hledí se na tuto osobu, jako na českého občana. Pravomoc českých soudů v řízení o dědictví je upravena v § 44 a 45 ZMPSaP. Na základě těchto ustanovení mohou vznikat tři následující situace. Zůstavitel je českým občanem a jeho majetek se nachází na

⁶² Podrobný výklad k pověření notáře jako soudního komisaře viz v kapitole „3.1 Pověření soudního komisaře“

území ČR, pak je pravomoc soudů ČR dána vždy, neboť se nejedná o dědictví s cizím prvkem. Je-li zůstavitel českým občanem a jeho majetek se alespoň z části nachází v cizině, projednají soudy ČR toto dědictví, pouze pokud se majetek v cizině vydává českým orgánům, nebo jestliže cizí stát přiznává právní následky rozhodnutím soudů ČR. Je-li zůstavitel cizincem a jeho majetek se nachází na území ČR, projednávají české soudy toto dědictví vždy, jde-li o nemovitost nacházející se na území ČR. Nejde-li o nemovitost, je pravomoc soudů ČR dána, pokud měl zůstavitel na území ČR bydliště a požádal-li o to dědic, který se zde zdržuje nebo pokud stát, jehož je zůstavitel státním občanem nevydává dědictví občanů ČR českým soudům a rozhodnutím soudů ČR nepřiznává právní následky, popřípadě pokud se cizí stát odmítne dědictvím zabývat, nebo se nevyjádří.

Výše uvedený výklad je důležitý z toho hlediska, že pokud projednání dědictví nenáleží do pravomoci soudů ČR, postupuje se dále dle § 175z o. s. ř.. Jestliže tedy projednání dědictví nespadá do pravomoci soudů ČR, provede soudní komisař předběžné šetření dle § 175d o. s. ř., případně i neodkladná opatření. Soudní komisař zejména vyhledává dědice žijící na území ČR, zjišťuje, zda existuje závěť, jakož i majetek a dluhy zůstavitele v ČR. Účastníkům řízení vydá soud na jejich žádost úřední potvrzení o tom, že věc nenáleží do pravomoci soudů ČR. Na základě § 38 odst. 2. o. s. ř. není soudní komisař oprávněn vydat účastníkům toto úřední potvrzení. Vydává-li se majetek do ciziny, soud předem vyrozumí tuzemské dědice i věřitele prostřednictvím oznámení, které se vyvěšuje po dobu 15 dní na úřední desce soudu a známým účastníkům se doručí.

Zjistí-li se, že pravomoc soudů ČR pro projednání dědictví není dána, bude takovéto řízení zastaveno.

Náleží-li projednání dědictví do pravomoci soudů ČR, postupuje soud podle procesních předpisů ČR. Jde-li o hmotné právo, musí soud zjistit, které právo má v dané věci použít. Dle § 17 a 18 ZMPSaP se postupuje, nestanoví-li mezinárodní smlouva zvláštní úpravu. § 17 ZMPSaP upravuje „tzv. jednotný dědický statut“⁶³, podle kterého se právní poměry dědictví řídí právem státu, jehož státním příslušníkem byl zůstavitel v rozhodné době. Dle § 18 ZMPSaP se forma závěti řídí právem státu,

⁶³ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.136

jehož státním příslušníkem byl zůstavitel v době, kdy závěť učinil, stačí však, vyhovuje-li forma právu státu, na jehož území byla závěť učiněna. V případech, kdy má být aplikováno cizí právo, provede soud opatření nezbytná k jeho zjištění.⁶⁴

Soud po zahájení řízení přezkoumává z hlediska procesních podmínek na straně soudu nejen výše uvedenou pravomoc, ale i příslušnost. V otázce příslušnosti rozlišujeme věcnou, místní a funkční příslušnost.

Pokud jde o věcnou příslušnost, jsou k projednání dědictví příslušné v první stupni okresní soudy a soudy jim na roveň postavené, tedy obvodní soudy v Praze a Městský soud v Brně.

Dle znění ustanovení § 88 písm. i) o. s. ř. je místně příslušný pro dědické řízení soud, v jehož obvodu měl zůstavitel poslední bydliště.⁶⁵ Za situace, kdy zůstavitel neměl bydliště nebo nelze-li zjistit, je příslušný soud podle místa posledního pobytu zůstavitele. Pokud ani toto není možné určit, nastupuje příslušnost soudu, v jehož obvodu se nalézá majetek zůstavitele. V případě, že se majetek zůstavitele nachází ve vícero obvodech a je tedy více příslušných soudů, je rozhodující, který soud provedl první úkon.⁶⁶ Ohledně místní příslušnosti se uplatňuje zásada *perpetuatio fori*, což znamená, že soud místně příslušný při zahájení řízení, zůstává místně příslušným až do skončení řízení i při změnách, které nastanou v průběhu řízení.

Z hlediska funkční příslušnosti, při rozhodování o řádném opravném prostředku – odvolání, se postupuje podle § 374 odst. 3 o. s. ř.. V případě, že je podáno odvolání proti rozhodnutí vydaném soudním komisařem, může mu zcela vyhovět předseda senátu (samosoudce). Takovéto rozhodnutí je pak považováno za rozhodnutí soudu prvního stupně a je proti němu přípustné odvolání, o němž rozhodují krajské soudy. Nevyhoví-li, je spis postoupen odvolacímu soudu. O dovolání, tedy o mimořádném opravném prostředku rozhoduje Nejvyšší soud ČR.⁶⁷

⁶⁴ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.133-137

⁶⁵ zde je myšleno faktické bydliště, tedy kde se skutečně zůstavitel zdržoval

⁶⁶ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.409

⁶⁷ Matějková A., Řízení o dědictví a činnost notáře po novele. *Právní rádce*. 9/2009

5. Jednotlivé úkony soudního komisaře v řízení o dědictví

Jak již bylo řečeno, notář jako soudní komisař má dědické řízení ve svých rukou. Až na nepatrné výjimky provádí veškeré úkony v dědickém řízení. V následujících kapitolách jsou podrobně popsány jednotlivé úkony, které soudní komisař činí.

5.1. Šetření prováděná notářem v evidencích

Soud bezprostředně po zahájení řízení postoupí spis pověřenému notáři. Notář jako soudní komisař bezodkladně po převzetí spisu zahájí šetření v Centrální evidenci závětí (dále jen „CEZ“).

Šetření v Centrální evidenci manželských smluv (dále jen „CEMS“) zahájí soudní komisař až na základě výsledků předběžného šetření dle § 175d odst. 1 o. s. ř.. Zjišťování v CEMS se provádí pokaždé u zůstavitele, u něhož trvalo manželství v okamžiku smrti, v jiných případech pouze pokud potřebu šetření odůvodňují výsledky řízení.⁶⁸

Šetření v evidencích nelze za života pořizovatelů listin provádět.

Výtisky sdělení o výsledku šetření v evidencích, opatřené podpisem osoby, která šetření provedla a datem vyhledávání, se zakládají do spisu.

5.1.1. Šetření v Centrální evidenci závětí

Centrální evidence závětí je neveřejný seznam, který v elektronické podobě vede, provozuje a spravuje Notářská komora České republiky.⁶⁹

V CEZ jsou evidovány závěti, listiny o vydědění a listiny o odvolání těchto úkonů (dále jen „závěť“), listiny o ustanovení správce dědictví, listiny o odvolání ustanovení správce dědictví, listiny o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví (dále jen „listina o správě dědictví“). Tyto dva druhy listin jsou vedeny odděleně. Údaje o listině a jejím zřizovateli zapisuje do evidence notář, který předmětnou listinu vyhotovil ve formě notářského zápisu.

⁶⁸ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str. 961

⁶⁹ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.847

Dotazem v CEZ zjišťuje soudní komisař, zda je ve vztahu k zůstaviteli evidována závěť či listina o správě dědictví. Do spisu zakládá soudní komisař doklad o výsledku šetření.

Zjistí-li se, že zůstavitel zanechal závěť nebo listinu o správě dědictví, které jsou uloženy u soudního komisaře, sepíše soudní komisař protokol⁷⁰ o zjištění stavu a obsahu závěti. K protokolu se neoddělitelně připojí ověřená kopie této listiny. Pokud se listina nachází u jiného notáře, sepíše protokol tento notář a pevně k němu připojí opis předmětné listiny. V případě, že je listina uložena u soudu, je postup soudu na základě žádosti soudního komisaře obdobný.

Obdobný je i postup, zjistí-li soudní komisař závěť jinak než šetřením v CEZ, například předloží-li někdo určitou listinu s tvrzením, že se jedná o zůstavitelovu závěť. Soudní komisař sepíše protokol za přítomnosti osoby, která listinu předložila, připojí opis listiny a předá je bezodkladně soudu do sbírky prohlášených závětí.

Pokud vyjde najevo, že zůstavitel zanechal více závětí či listin o správě dědictví, které nejsou shodné, zjišťuje soudní komisař stav a obsah všech. Jestliže by se jednalo o listiny totožné, vyhotovil by se pouze jeden protokol s uvedením počtu vyhotovení.⁷¹

5.1.2. Šetření v Centrální evidenci manželských smluv

Centrální evidence manželských smluv, která byla zavedena zákonem č. 7/2009 Sb., je neveřejným seznamem, v elektronické podobě, vedený provozovaný a spravovaný Notářskou komorou České republiky.

V CEMS jsou evidovány smlouvy o rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění manželů, jakož i smlouvy, které vyhrazují vznik společného jmění ke dni zániku manželství (dále jen „manželské smlouvy“).

Záznam o sepsání manželské smlouvy a o osobách, které smlouvu uzavřely, provede notář, který listinu ve formě notářského zápisu vyhotovil.

Soudní komisař dotazem v CEMS zjistí, zda je evidována manželská smlouva vztahující se k zůstaviteli a u kterého notáře se nachází. O výsledku šetření založí

⁷⁰ Protokol obsahuje sdělení, zda není listina poškozena či opravována, forma sepsání, datum, identifikační údaje o osobách uvedených v listině atd..

⁷¹ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.961-963

komisař ve spise doklad. Notářská komora na žádost sdělí soudnímu komisaři, zda je v evidenci manželská smlouva uzavřená zůstavitelem a u kterého notáře je uložena.⁷²

Zjistí-li se, že zůstavitel uzavřel manželskou smlouvu, která je uložena u soudního komisaře, vyhotoví soudní komisař opis notářského zápisu o manželské smlouvě a založí ho do spisu. Soudní komisař zaměřuje své pátrání i na manželské smlouvy, které evidenci manželských smluv nepodléhají.⁷³ Je-li manželská smlouva uložena u jiného notáře, ten vyhotoví pro soudního komisaře opis notářského zápisu o manželské smlouvě.

5.2. Předběžné šetření

„Nezbytnou počáteční fází každého dědického řízení je tzv. předběžné šetření.“⁷⁴ Při předběžném šetření soudní komisař opatřuje základní údaje o skutkovém stavu věci, o zůstaviteli, jeho majetku a dlužích a o dědicích zůstavitele. Zjišťuje se stav a obsah závěti, listin o správě dědictví a manželských smluv.⁷⁵ Nejde o jednání ve věci, pouze se opatřují nezbytné informace. Zjišťuje se, zda dědici, kterým byl zůstavitel zákonným zástupcem, potřebují ustanovit opatrovníka.

V této části řízení ještě není soudnímu komisaři známo, kdo je účastníkem řízení, a proto k tomuto jednání nemohou být předvoláni všichni možní dědici. Předběžné šetření může soudní komisař provést s kýmkoli, kdo je schopen poskytnout základní informace o poměrech zůstavitele,⁷⁶ jedná se zejména o vypravitele pohřbu, členy rodiny. Pokud takovýchto osob není, může být protokol sepsán například i s lidmi bydlícími ve stejném domě či ulici.⁷⁷

O předběžném šetření sepisuje soudní komisař protokol, kam zaznamenává získané informace. Nejde však o pouhé sepsání protokolu, mohou být provedeny různé úkony (dotazy, výsledky, vyžádání zpráv a listin....).

Tato fáze řízení je určena k přípravě jednání. Soudní komisař zjišťuje elementární informace a zkoumá i některé procesní podmínky, zejména pravomoc a

⁷² BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.139

⁷³ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str. 963

⁷⁴ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.159

⁷⁵ Blíže viz. kapitola 5.1. Šetření v evidencích

⁷⁶ Tato osoba bývá označována jako tzv. předzvědná osoba.

⁷⁷ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.849

příslušnost soudů.

Pokud se soudní komisař dozví, že měl zůstavitel účet v bance, je povinen příslušnou banku o úmrtí zůstavitele informovat. Jde-li o běžný účet, smrtí zůstavitelova smlouva o běžném účtu nezaniká, banka pokračuje v přijímání i vydávání prostředků. Výjimkou jsou platby, u kterých zůstavitel určil, že mají trvat pouze za jeho života.⁷⁸ Za vyznění banky se pokládá dle § 81 odst. 1 jednacího řádu i příkaz či dotaz zaslaný bance.

Vyjde-li v rámci tohoto řízení najevo, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, soudní komisař řízení zastaví. Zanechal-li majetek nepatrné hodnoty, soudní komisař vydá usnesení o zastavení řízení a tento majetek vydá tomu, kdo se postaral o zůstavitelův pohřeb.

Soudní komisaři se, ať už v rámci předběžného šetření nebo později v řízení, stále častěji setkávají s případy, kdy je majetek zůstavitele postižen exekucí. Zjistí-li soudní komisař, že je majetek zůstavitele postižen exekucí, měl-by se obrátit na pověřeného soudního exekutora a dotazem zjistit informace potřebné pro další řízení. Kromě základních údajů, jako na základě jakého titulu byla exekuce nařízena, bylo-li, případně pak kdy, usnesení o nařízení exekuce doručeno zůstaviteli, zda toto usnesení nabylo právní moci, pro jakou pohledávku konkrétního věřitele byla exekuce nařízena apod., je pro soudního komisaře podstatné zejména zjištění, jaká je výše neuhrazené vymáhané pohledávky včetně příslušenství ke dni úmrtí zůstavitele. Je na úvaze soudního komisaře, zda se na pověřeného soudního exekutora obrátí s dotazem, případně v jakém rozsahu bude vyžadovat informace. Je-li zřejmé, že řízení o dědictví bude zastaveno a považuje-li to soudní komisař za neúčelné, může od vznesení dotazu na pověřeného exekutora zcela upustit.⁷⁹ Soudní komisař a pověřený soudní exekutor by si měli navzájem poskytnout součinnost. Soudní komisař by měl, ač nevznáší dotaz, alespoň neformální cestou informovat pověřeného exekutora o úmrtí zůstavitele, respektive povinného. Naopak by soudní exekutor měl sdělit soudnímu komisaři rozsah jím zjištěného majetku povinného. Soudní komisař pak mezi pasiva dědictví uvede dluh zůstavitele včetně příslušenství, jako jsou úroky z prodlení apod., snížený o odečet částek vymožených do dne úmrtí zůstavitele. Vychází při tom z usnesení o nařízení

⁷⁸ §715 a následující obchodního zákoníku

⁷⁹ Bartoš J., Exekuce a dědické řízení. *Ad Notam*. 2010,6. str. 8

exekuce a dalších zjištěných údajů.

5.3. Neodkladná opatření

Vyžaduje-li to obecný zájem nebo důležitý zájem účastníků, přistoupí soudní komisař i bez návrhu k provedení neodkladných opatření. Jedná se o opatření, jejichž cílem je ochránit dědictví před poškozením, znehodnocením, odcizením, ztrátou. Může se také jednat o včasné zjištění rozsahu majetku.

Neodkladným opatřením tak může být zajištění dědictví, svěření věcí osobní potřeby manželovi zůstavitele, prodej věcí, uložení u soudního komisaře atd. Usnesení § 175e o. s. ř. uvádí pouze demonstrativní výčet neodkladných opatření.

Soudní komisař tato opatření provádí na návrh i bez návrhu. Neodkladná opatření provádí soudní komisař obvykle jako faktické úkony, bez vydání usnesení. Výjimkou je, pokud byl podán návrh na provedení neodkladného opatření a soudní komisař tento návrh usnesením zamítne.⁸⁰

Některá neodkladná opatření jsou jednorázového charakteru a končí samotným provedením tohoto opatření, typicky se jedná o prodej věcí. Jiná opatření trvají po určitou dobu a skončí nejpozději po právní moci usnesení o dědictví. Pokud se neodkladné opatření stane bezpředmětným, nebrání nic jeho ukončení již v průběhu řízení.

Neodkladná opatření můžeme segmentovat i dle toho, zda končí faktickým provedením opatření nebo je nezbytné pro jejich ukončení vydat usnesení, popřípadě zvláštní postup (vydání věci z úschovy soudním komisařem).⁸¹

Soud neodkladná opatření může činit v době tzv. soudního vyřizování, to je v mezidobí, kdy soudní komisař ještě nebyl pověřen, nebo naopak již úkony nečiní.

5.3.1. Zajištění dědictví

Mezi neodkladnými opatřeními je na prvním místě uvedeno zajištění dědictví, které provede soudní komisař zejména uložení u soudu, soudního schovatele,

⁸⁰ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.852

⁸¹ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.158

případně jiné osoby, zajištěním motorového vozidla, jiných věcí, zapečetěním bytu, zákazem výplaty u dlužníka zůstavitele a soupisem na místě.

Do úschovy složí zůstavitelovi věci fyzické i právnické osoby, které vědí o zůstavitelově úmrtí a mají jeho věci u sebe, jedná se zejména o nemocnice, sociální zařízení apod. Soudní komisař může osoby, u nichž se některé zůstavitelovi věci nalézají požádat, aby je složily do úschovy. Je-li žádost bezvýsledná, přistoupí soudní komisař k rozhodnutí o neodkladném opatření ve formě usnesení.⁸²

Zapečetění bytu nebo jiných prostor zůstavitele provede soudní komisař u vchodu do prostor uzávěrami. Důvodem je zabránění neoprávněného vstupu do těchto prostor a snadné zjištění, zda nedošlo k porušení tohoto opatření. O zapečetění sepíše soudní komisař protokol, je-li to možné, dá to na vědomí vlastníku objektu. K zapečetění není možné přistoupit, nebyl-li zůstavitel jediným uživatelem prostor, nebo je zde jiná závažná překážka.⁸³

Zajištění motorového vozidla a jiných věcí, jež se užívají na základě osvědčení, se provede uložením dokladů (u automobilu také klíčů). Pokud se předmětná věc nenachází na vhodném místě, umístí ji soudní komisař u vhodného schovatele.

Zákaz výplaty u dlužníka zůstavitele, je učiněn oznámením soudního komisaře bance či jiné osobě, že s pohledávkou věřitele nesmí být bez souhlasu soudu nakládáno. Cílem tohoto opatření je, aby dlužník zůstavitele neuhradil pohledávku někomu jinému dříve, než bude v řízení rozhodnuto, komu případně předmětná pohledávka.⁸⁴

Soupis věcí na místě samém se provede v přítomnosti účastníků řízení, není-li to možné, zajistí soudní komisař přítomnost nezúčastněné osoby jako svědka. Soupis se provádí ve formě protokolu.

5.3.2 Svěření věcí

Svěření věcí osobní potřeby zůstavitele manželovi případně jinému členu domácnosti, může soudní komisař provést pouze se souhlasem osoby, které mají být tyto věci svěřeny. Jedná se v podstatě o druh úschovy. I v tomto případě jde o faktický

⁸² DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.852

⁸³ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.964

⁸⁴ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. Linde, 2007. str.185

úkon, nevydává se usnesení. O opatření se sepíše protokol. Předmětem tohoto neodkladného opatření mají být věci osobní potřeby zůstavitele

5.3.3. Prodej věcí

V případě věcí, které nelze uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů, tj. věci podléhající rychlé zkáze, či neúměrně nákladné na úschovu, přistoupí soudní komisař k jejich prodeji. Jsou-li v dědictví zvířata a není-li nikdo, kdo by jim zajistil potřebnou péči nebo jsou-li vysoké náklady na jejich obstarání, přistoupí se i u zvířat k prodeji.

Soudní komisař se pokusí věci prodat i mimo dražbu za cenu, které lze bez dlouhého prodlení dosáhnout, a to většinou s ohledem, že se jedná o věci podléhající rychlé zkáze a na akutní potřebu zajistit hodnotu dědictví.⁸⁵ Dražbu organizuje a provádí soudní komisař.

5.3.4 Ustanovení správce dědictví

Ustanovení správce dědictví je specifickým druhem neodkladného opatření. Správce může být ustanoven pro celé řízení nebo pouze pro určitou část. Může ho ustanovit soudní komisař v souladu s § 175f o. s. ř. nebo i sám zůstavitel. Oba takto určené správci mají povinnost vykonávat svěřenou činnost s péčí řádného hospodáře, odpovídají za škodu, předkládají konečnou zprávu o své činnosti apod.. Správce určený zůstavitelem je o smrti zůstavitele vyrozuměn a vyzván aby se funkce ujal, to neplatí v případě, že sám oznámí soudu, že se své úlohy ujal.⁸⁶ Správce určený zůstavitelem je povinen ujmout se své funkce ihned, jakmile se o smrti zůstavitele dozví. Správce ustanovený soudním komisařem v souladu s § 175f o. s. ř. se zhostí své funkce následující den po dni doručení usnesení, není-li uveden jiný termín.

Soudní komisař může i bez návrhu v zákonem stanovených situacích usnesením ustanovit správce dědictví. V tomto usnesení soudní komisař vymezí rozsah

⁸⁵ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.190

⁸⁶ ŠVESTKA, J., et al. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání, Praha: C.H:Beck, 2006. str. 865

spravovaného majetku. Správce dědictví může soudní komisař usnesením zprostit jeho funkce, zejména nevykonává-li ji řádně, nebo je-li zřejmě nezpůsobilý tuto činnost vykonávat. O zproštění může správce sám požádat. V zájmu zachování plynulosti a kontinuity řízení poskytne zproštěný správce novému potřebnou součinnost.⁸⁷

Funkce správce zaniká i pravomocným rozhodnutím o dědictví, poté předloží konečnou zprávu o své činnosti, kde vyčíslí i svůj nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů.

Soudní komisař je oprávněn provádět kontrolu činnosti správce. Správce podává soudnímu komisaři zprávy o své činnosti nejméně dvakrát ročně, neurčil-li soudní komisař jinak. Pokud správce i přes upozornění nevykonává řádně svou funkci, může mu soudní komisař uložit pořádkovou pokutu až do výše 50.000 Kč.⁸⁸

5.4. Zastavení řízení soudním komisařem

Na základě výsledků předběžného šetření může soudní komisař vydat usnesení o zastavení řízení, a to z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný majetek nebo jen nepatrné hodnoty.

V takovýchto případech soudní komisař nezkoumá dědické právo a neřeší ani potenciální dědické spory.

Proti usnesením o zastavení řízení vydaných dle § 175h o. s. ř. není odvolání přípustné a není třeba je doručovat.⁸⁹

5.4.1. Zastavení řízení dle § 175h odst. 1 o .s .ř.

Soudní komisař vydá usnesení o zastavení řízení, pokud zůstavitel ke dni úmrtí nic nevlastnil nebo sice vlastnil majetek, avšak bezcenný. Za bezcenné věci je označován starý nábytek, obnošené šaty atd.. Řízení může být zastaveno i v případě, že zůstavitel zanechal majetek, ale ten přechází na oprávněné osoby podle zvláštních

⁸⁷ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.164-166

⁸⁸ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.812

⁸⁹ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.818

pravidel a není předmětem řízení.⁹⁰

5.4.2. Zastavení řízení dle § 175h odst. 2 o .s .ř.

Pokud zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty, může soudní komisař vydat tento majetek osobě, která se postarala o zůstavitelův pohřeb a řízení usnesením zastaví. Předpokladem je souhlas vypravitele pohřbu s převzetím celého majetku, v případě jeho nesouhlasu musí být i majetek nepatrné hodnoty projednán v dědickém řízení.⁹¹ Vypravitel pohřbu je účastníkem řízení, avšak nikoliv jako dědic, neodpovídá tedy za zůstavitelovy dluhy dle § 470 obč. zák.. Nepřesahují-li aktiva dědictví 10.000 – 15.000 Kč mluvíme v současné době o majetku nepatrné hodnoty. K pasivům se nepřihlíží.⁹²

5.5. Zjišťování dědiců a vyrozumění o jejich právu

Nedojde-li k zastavení řízení, přistoupí soudní komisař k vlastnímu projednávání dědictví. Soudní komisař pomocí různých úkonů podrobněji zjišťuje okruh dědiců zůstavitele a účastníků řízení. Základní informace získává z předběžného šetření, dotazem v evidenci obyvatel, z předložených listin, pomocí výslechů apod.. Nežijí-li dědici zůstavitele, musí soudní komisař zjistit jejich právní nástupce.

Při zjišťování dědiců a účastníků řízení provádí soudní komisař jak úkony ke zjišťování skutkového stavu, tak i úkony s právními důsledky (př. poučování dědiců o dědickém právu a možnosti jeho odmítnutí, řešení sporů o dědické právo dle § 175k odst. 1, 2 o. s. ř., vyhláška adresována dědicům neznámým či neznámého pobytu).⁹³

Soudní komisař osoby, o nichž se důvodně domnívá, že jsou dědici, vyrozumí o jejich dědickém právu a poučí je o možnosti dědictví ve lhůtě jednoho měsíce⁹⁴ ode dne vyrozumění odmítnout. Soudní komisař zároveň dědice poučí o náležitostech a účincích takového odmítnutí.

Vyrozumění může být provedeno různou formou – písemně, elektronicky, ústně

⁹⁰ Př. plnění z pojistných smluv, ze stavebního spoření, nároky z pracovního poměru.....

⁹¹ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář.* 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.817

⁹² SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo.* Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.168

⁹³ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo.* Linde, 2007. str.157

⁹⁴ Lhůta může být z důležitých důvodů prodloužena.

do protokolu. Zvláštním druhem vyrozumění je vyhláška, která je vyvěšena na úřední desce soudu. K tomuto postupu se přistoupí v případě neznámého dědice či dědice neznámého pobytu. Pokud takto vyrozuměná osoba nedá o sobě ve stanovené lhůtě vědět, v dalším jednání se k ní již nepřihlíží, o čemž musí být poučena.

Odmítnou dědictví lze například písemným prohlášením či ústně do protokolu. Odmítnutí je jednostranným projevem vůle směřujícím vůči soudnímu komisaři a je neodvolatelné. Neučiní-li dědic ve stanovené lhůtě prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví, nastupuje fikce, že dědictví neodmítl. Odmítnout dědictví může za dědice zákonný zástupce se souhlasem soudu i zástupce na základě zvláštní plné moci, která obsahuje výslovné zmocnění. Odmítnutí musí být bezvýhradné.⁹⁵

Postavení určitých osob jako případných dědiců nemusí být jednoznačné. Dědické právo může být mezi konkurenčními dědici zpochybňováno. Tento spor musí soudní komisař na rozdíl od sporného rozsahu majetku a dluhů vyřešit.⁹⁶

Podstatné je, zda účastníci sporují skutečnosti, které lze vyřešit na základě právního posouzení dle § 175k odst. 1 o. s. ř., nebo je zpochybňován skutkový stav a postupuje se dle § 175k odst. 2 o. s. ř..

Jedná-li se o spor o otázky právní, zatímco skutková tvrzení jsou shodná, prošetří soudní komisař podmínky dědického práva na obou stranách a jedná dále s tím, o kom má za to, že je dědicem, což uvede i v usnesení.

Spor o dědické právo v praxi probíhá častěji o rozdílná skutková tvrzení. V takovéto situaci se soudní komisař v první fázi pokouší o odstranění sporu dohodou účastníků. Je-li tento postup marný, odkáže soudní komisař usnesením účastníka, jehož právo se zdá jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou u soudu.⁹⁷ Nedojde-li k podání žaloby ve stanovené lhůtě, bude v řízení pokračováno bez ohledu na tohoto dědice.

⁹⁵ ŠVESTKA, J., et al. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání, Praha: C.H:Beck, 2006. str. 838-839

⁹⁶ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. Linde, 2007. str.215-217

⁹⁷ Petit žaloby podané dědicem bude znít na určení, že je dědicem, účastníkem řízení, případně že jiná osoba dědicem není.

5.6. Zjišťování majetku a dluhů

„Majetková zjištění nemusí být vždy konečná, úplná a koneckonců ani správná.“⁹⁸

Soudní komisař při zjišťování rozsahu majetku vychází z informací získaných během předběžného šetření, z výsledků, soupisu majetku, znaleckých posudků atd.. Dluhy zjišťuje zejména dotazem u známých věřitelů nebo postupem podle § 175n o. s. ř., kdy soudní komisař na návrh dědiců vydá usnesení, kterým vyzve věřitele, aby v dané lhůtě oznámili své pohledávky (tzv. konvokace věřitelů).

Řádné zjištění zůstavitelova majetku a dluhů je základem pro pořízení soupisu aktiv a pasiv, pro určení výše obvyklé ceny majetku, dluhů zůstavitele, čisté hodnoty dědictví, případně výše předlužení. Rozhodný je skutkový stav v době smrti zůstavitele.

Předmětem dědictví je veškerý majetek zůstavitele, který je předmětem dědického řízení. Tedy majetek, který zůstavitelovou smrtí nezaniká, a jež nepřechází na oprávněné osoby jinak než děděním.

Mezi pasiva patří dluhy, které zůstavitel zanechal, jeho smrtí nezanikly a dále přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele, ačkoliv tyto náklady vznikly až po zůstavitelově smrti. U dluhů zůstavitele je rozhodující, zda existovaly v době jeho úmrtí, splatnost či přesné vyčíslení dluhu není určující.

I při zjišťování majetku a dluhů zůstavitele může mezi účastníky vzniknout spor. Pokud jde o rozdílný právní názor, soudní komisař sám musí na základě svého právního posouzení rozhodnout, zda předmět sporu do dědictví patří či nikoliv.⁹⁹

Sporují-li účastníci skutková tvrzení, postupuje soudní komisař dle § 175k odst. 3 o. s. ř.. Jsou-li aktiva a pasiva sporná omezí se soudní komisař pouze na zjištění jejich spornosti a při určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví či výše předlužení, k nim nepřihlíží. Obdobně se postupuje ve skutkovém sporu mezi pozůstalým manželem a jiným dědicem ohledně pasiv a aktiv společného jmění manželů.¹⁰⁰ Účastníci se svého práva mohou domáhat i mimo řízení o dědictví žalobou dle ustanovení § 175y odst. 1 o. s. ř., a to jak v době, kdy řízení probíhá, tak i po pravomocném skončení řízení.

⁹⁸ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. Linde, 2007. str.221

⁹⁹ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.871

¹⁰⁰ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.183

5.7. Jednání

Soudní komisař nařizuje jednání vždy, kromě výjimek uvedených v § 175j o. s. ř., kdy není nutné nařizovat jednání, potvrdí-li soud nabytí dědictví jedinému dědici nebo případně-li dědictví státu jako odúmrt' dle § 462 obč. zák.. V těchto případech soudní komisař nařídí jednání, je-li to vhodné nebo má-li být provedeno dokazování.

Soudní komisař předvolá účastníky a osoby, jejichž přítomnost je při jednání nezbytná ke zjištění skutečností důležitých pro rozhodnutí a tedy pro vyřízení věci.¹⁰¹ Předvolání musí být účastníkům i dalším osobám doručeno tak, aby měli dostatek času k přípravě, obvykle alespoň deset dnů přede dnem jednání. Pokud se řádně předvolaný účastník nedostaví, může být jednáno v jeho nepřítomnosti.

Soudní komisař připravuje jednání tak, aby bylo možné věc skončit zpravidla při prvním jednání. Dá se předpokládat, že v případě komplikované věci či sporů mezi dědici, bude ve věci nařízeno vícero jednání. V rámci přípravy jednání soudní komisař shromažďuje bližší informace k údajům získaným v předběžném šetření. Zjišťuje rozsah majetku, může si vyžádat výpis z katastru nemovitostí, vypracování znaleckých posudků, zjišťuje stav na bankovních účtech apod..

Jednání před soudním komisařem je neveřejné, jeho předmětem je zpravidla ověřování a doplňování zjištěných údajů o dědících, majetku a dlužích zůstavitele, poučení dědiců, soupis majetku a dluhů a uzavření dohody o vypořádání dědictví.

O jednání sepíše soudní komisař protokol.

5.8. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o dědictví

Měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění manželů, nebo pokud si manželé vznik společného jmění vyhradili zcela nebo z části ke dni zániku manželství, zjišťuje soudní komisař jeho rozsah a obvyklou cenu v době smrti zůstavitele. Vypořádání společného jmění manželů se provádí dle ustanovení § 149

¹⁰¹ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.866

odst. 2, 3 obč. zákoníku. Vychází se ze zásady, že podíly obou manželů na majetku i na závazcích jsou stejné, mohou však být modifikovány.¹⁰² Při zjišťování majetku a závazků manželů vychází soudní komisař ze shodných tvrzení účastníku. V případě sporu o aktiva a pasiva postupuje soud v souladu s § 175k odst. 3 o. s. ř., kdy se omezí na zjištění jejich spornosti a v usnesení o vypořádání společného jmění manželů k nim nepřihlíží. Na základě soupisu aktiv a pasiv se určí obvyklá cena majetku ve společném jmění manželů v době smrti zůstavitele.

Soudní komisař v usnesení určí, co ze společného jmění připadá pozůstalému manželovi a co spadá do dědictví. Vzhledem k tomu, že při vypořádání společného jmění manželů není možné přesně zachovat ceny podílů, vyrovnává se rozdíl pomocí tzv. náhradové pohledávky. Ta se zařazuje do soupisu aktiv a pasiv. Manželovi, který obdržel menší hodnotu, vznikne pohledávka odpovídající dluhu druhého manžela. Při vypořádání společného jmění se musí vzít v úvahu, že některá majetková práva po zůstaviteli přechází mimo dědické řízení přímo na oprávněné subjekty. Typicky jde o přechod členství v bytovém družstvu na pozůstalého manžela, byli-li manželé společnými nájemci bytu a členy bytového družstva.

O vypořádání společného jmění manželů vydá soudní komisař usnesení, které se doručuje do vlastních rukou a je proti němu přípustné odvolání. Je-li to účelné, může být o vypořádání společného jmění manželů rozhodnuto až v usnesení o dědictví a nemusí být rozhodováno zvlášť. Pokud po vydání usnesení dle § 175l odst. 1 o. s. ř., avšak ještě před pravomocným skončením řízení, vyjde najevo další majetek, rozhodne o něm soudní komisař usnesením. Původní usnesení o vypořádání společného jmění manželů zůstává nedotčené. Při dodatečném projednání dědictví se vypořádává jen nově najevo vzešlý majetek patřící do společného jmění manželů.¹⁰³

5.9. Soupis aktiv a pasiv

Soudní komisař provede na základě zjištění zůstavitelova majetku a dluhů soupis aktiv a pasiv dědictví. Při soupisu soudní komisař vychází zejména z výsledků

¹⁰² modifikace podílu je možná zejména s přihlédnutím k péči o rodinu, zájmům nezletilých dětí atd.

¹⁰³ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.849-851

předběžného šetření a tvrzení účastníků. Do soupisu se nezařazují aktiva a pasiva, jež jsou mezi účastníky skutkově sporná. Soudní komisař sestavuje soupis zpravidla při jednání do protokolu¹⁰⁴ na základě veškerých zjištění o majetku a dlužích zůstavitele. Soupis tvoří seznam věcí, pohledávek a majetkových práv s uvedením jejich obvyklé ceny a seznam dluhů a nákladů na pohřeb s uvedením jejich výše. Sporná aktiva a pasiva se v seznamu sice neuvádějí, ale je vhodné uvést je v protokolu samostatně spolu s důvody, pro které je soudní komisař považuje za sporná.¹⁰⁵

5.10. Určení obvyklé ceny dědictví

Na podkladě zjištění dle § 175m o. s. ř. (soupis aktiv a pasiv), vydá soudní komisař usnesení, ve kterém určí obvyklou cenu majetku, výši dluhů, čistou hodnotu dědictví a případně výši jeho předlužení v době zůstavitelovi smrti. Proti usnesení je odvolání přípustné. Toto usnesení může být vydáno samostatně, ale častěji je obvyklá cena dědictví, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví určena ve výroku usnesení o dědictví.

Obvyklou cenu majetku stejně jako výši dluhů určuje soudní komisař ke dni smrti zůstavitele, náklady pohřbu pak ke dni, kdy byly vynaloženy.¹⁰⁶

Obvyklá cena majetku v dědictví je složena z obvyklých cen jednotlivých věcí a majetkových hodnot uvedených v soupisu aktiv. Zjišťuje se pomocí znaleckých posudků, na základě shodného tvrzení účastníků. Pokud nelze cenu zjistit, nebo jen s obtížemi, může soudní komisař určit cenu svou úvahou. Součet jednotlivých dluhů zůstavitele a přiměřených nákladů na jeho pohřeb představuje výši dluhů. Čistá hodnota dědictví je rozdílem obvyklé ceny majetku v dědictví a dluhů zůstavitele. Vyjde-li záporná hodnota, je dědictví předluženo. Pokud před pravomocným skončením řízení vyjdou najevo nové skutečnosti, provede soudní komisař potřebnou opravu novým

¹⁰⁴ nejde-li o případy dle § 175j o.s.ř., kdy se nemusí řízení konat

¹⁰⁵ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str. 881

¹⁰⁶ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.887

usnesením.¹⁰⁷

5.11. Usnesení o dědictví vydávaná soudním komisařem

Konečnou fází dědického řízení a jeho výsledkem je vydání usnesení o dědictví dle § 175q o. s. ř..

Dědické řízení může skončit pravomocným usnesením o zastavení řízení, pravomocným usnesením o dědictví či pravomocným skončením likvidace dědictví.¹⁰⁸ Jednotlivé druhy usnesení o dědictví jsou vyjmenovány v § 175q odst. 1 o. s. ř..

Uvedená usnesení je oprávněn vydávat soudní komisař. Jednotlivé druhy jsou blíže popsány v následujících kapitolách.

Usnesení o dědictví je rozhodnutím ve věci samé, jeho výrok musí být přesný a určitý. Písemné vyhotovení usnesení nemusí odůvodnění obsahovat, pokud bylo zcela vyhověno návrhu, jemuž nikdo neodporoval.¹⁰⁹ Jelikož jde o usnesení, kterým se řízení končí, musí obsahovat i rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, odměny notáře, jeho hotových výdajů a náhradě za daň z přidané hodnoty. Výrok usnesení o náhradě nákladů řízení, odměně notáře a jeho hotových výdajích, případně též o náhradě za daň z přidané hodnoty, musí být odůvodněn pokaždé.

V usnesení soudní komisař uvede své jméno a příjmení, adresu notářské kanceláře, jakož i údaj o tom, že byl soudem pověřen k provádění úkonů jako soudní komisař. Dle § 90 jednacího řádu uvádí soudní komisař v usnesení jako místo pro podání odvolání adresu sídla dědického soudu a adresu notářské kanceláře soudního komisaře. Tyto náležitosti usnesení bývají někdy v praxi terčem kritiky samotných notářů.¹¹⁰ Jako nadbytečné je někdy označováno uvedení v záhlaví usnesení adresy notářské kanceláře soudního komisaře i informace, že byl ten který notář pověřen

¹⁰⁷ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo*. Linde, 2007. str.236,237

¹⁰⁸ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.200

¹⁰⁹ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.886

¹¹⁰ Fleischer J., Nová procesní úprava dědického řízení. *Ad Notam*. 2009,6. str. 215

Hrdina K., Co se (ne)změnilo aneb několik poznámek k nové úpravě dědického řízení. *Ad Notam*. 2009,5. str. 173

Ryšánek Z., Řízení o dědictví po 1.7.2009. *Ad Notam*. 2009,6. str.212

Bartoš J., Ještě jednou k nové úpravě dědického řízení. *Ad Notam*. 2010,2. str.16

dědickým soudem k provedení úkonů jako soudní komisař s tím, že „*taková informace bez právních účinků text zbytečně zapleveluje a odvádí pozornost případného „čtenáře“ od toho, co je podstatné*“.¹¹¹ S tímto názorem se neztotožňuji, nedomnívám se, že by tento údaj byl nadbytečný, pro účastníka má informativní hodnotu a jistě neodvádí pozornost od podstatného obsahu usnesení, neboť záhlaví usnesení je od samotných výroků, které obsahují stěžejní údaje pro své adresáty, jakož i od odůvodnění usnesení, ve vyhotovení usnesení přehledně odděleno. Popravdě se domnívám, že „adresáti“ při čtení obdrženého usnesení leckdy záhlaví jen zběžně prohlédnou. A z hlediska soudních komisařů, kteří usnesení vydávají – pro ty je podstatné postupovat v souladu se zákonem a uvádět veškeré náležitosti usnesení dle § 90 jednacího řádu. Pokud jde o uvedení místa k podání odvolání, uvádí se, na rozdíl od staré právní úpravy, jak adresa sídla dědického soudu, tak i adresa notářské kanceláře soudního komisaře. Dle § 204 odst. 1 o. s. ř. se odvolání podává u soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje. Lze tedy toto ustanovení v souvislosti se zněním § 90 jednacího řádu interpretovat tak, že je možno soudního komisaře pokládat za soud? Z pohledu účastníků řízení je jistě přirozenější podávat odvolání k soudnímu komisaři, s kterým po celou dobu řízení komunikovali.

Proti usnesení o dědictví je tedy odvolání přípustné. Od 1.7.2009, logicky vzhledem k § 38 o. s. ř., není možné, aby se notář odvolal do výroku o zaplacení odměny notáře, jeho hotových výdajů a náhradě za daň z přidané hodnoty.¹¹²

Pravomocné usnesení o dědictví se doručuje příslušnému katastrálnímu úřadu (dotýká-li se věcných práv k nemovitostem) a příslušnému správci daně (nejde-li o nabytí dědictví v I. dědické skupině).

5.11.1. Potvrzení nabytí dědictví jedinému dědici

Jedná se o nejjednodušší způsob ukončení dědického řízení. Přichází v úvahu, pokud je k dědění povolán pouze jediný dědic (bez ohledu zda ze zákona či závěti). Toto usnesení má deklaratorní povahu, neboť v něm soudní komisař potvrzuje právní stav, který existoval k okamžiku smrti zůstavitele. Nabývá-li dědictví jediný dědic, avšak v důsledku dohody s ostatními účastníky, nejedná se o toto usnesení. Dle § 175j

¹¹¹ Bartoš J., Ještě jednou k nové úpravě dědického řízení. Ad Notam. 2010,2. str.16

¹¹² BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář.* 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.887

o. s. ř. potvrdí-li soudní komisař nabytí dědictví jedinému dědici, není třeba k projednání nařizovat jednání. Podle ustanovení § 165q odst. 1 písm. a) o. s. ř. se pravděpodobně postupuje i v případě, zřídí-li zůstavitel nadaci a vloží do ní veškerý svůj majetek.¹¹³

5.11.2. Potvrzení, že dědictví připadlo státu

Celé dědictví nebo pouze jeho část může jako tzv. odúmrt' připadnout státu. Soudní komisař vydá usnesení, ve kterém stvrdí, že dědictví připadlo České republice, za níž jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Dle § 175j o. s. ř. není nezbytné nařizovat jednání. Stát, neboť není dědicem, nemůže dědictví odmítnout. Za dluhy a náklady pohřbu odpovídá stát, jemuž dědictví připadlo, stejně jako dědici, neodpovídá však svým vlastním majetkem.¹¹⁴ Je-li stát k dědění povolán závětí zůstavitele, má postavení závětního dědice a nepostupuje se podle ustanovení § 175q odst. 1 písm. b) o. s. ř.

5.11.3. Schválení dohody o vypořádání dědictví

Jestliže jsou dva či více dědiců, mohou se mezi sebou vypořádat dohodou. Jedná se o shodný projev vůle všech dědiců, kterým svědčí dědické právo. Pokud taková dohoda neodporuje zákonu či dobrým mravům, soudní komisař ji usnesením podle § 175q odst. 1. písm. c) o. s. ř. schválí. V rámci dohody si účastníci mohou dohodnout dědické podíly jinak, než jak vyplývá ze závěti či zákona, což je také podstata vypořádání dědictví. Nedojde-li mezi účastníky k dohodě o vypořádání dědictví, nebo taková dohoda odporuje zákonu či dobrým mravům, přistoupí soudní komisař k potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů dle § 175q odst. 1 písm. e) o. s. ř..

Neschválí-li soudní komisař dohodu o vypořádání dědictví, může být v řízení pokračováno až po právní moci tohoto usnesení.

Obsahem dohody je ujednání dědiců o tom, co kdo nabývá z aktiv dědictví. Dohoda musí být uzavřena všemi dědici a musí obsahovat ujednání o veškerém majetku

¹¹³ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.188

¹¹⁴ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.188

tak, jak byl pojat v soupisu aktiv a pasiv. Dohoda musí vypořádat veškerá aktiva, jinak je neplatná. Pasiv se výslovně týkat nemusí a dědicové pak odpovídají za dluhy zůstavitele podle poměru nabytého podílu k celému dědictví, až do výše nabytého dědictví. Pokud by dědici na základě dohody měli za pasiva odpovídat jinak, než je uvedeno v zákoně, byl by potřebný souhlas zůstavitelova věřitele.¹¹⁵

Dohoda nabývá účinnosti po jejím schválení usnesením vydaným soudním komisařem. Toto usnesení má konstitutivní povahu. Až do právní moci usnesení o schválení dohody mohou účastníci od dohody odstoupit a uzavřít dohodu novou.

5.11.4. Schválení dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům

Zjistí-li soudní komisař, že je dědictví předluženo, tedy že hodnota dluhů a přiměřených nákladů na pohřeb převyšuje obvyklou cenu majetku, umožňuje právní úprava dědicům uzavřít dohodu s věřiteli, kdy dědictví je přenecháno věřitelům k úhradě dluhů dle § 175p o. s. ř.. Tuto dohodu lze uzavřít až po právní moci usnesení podle § 175o o. s. ř., pokud bylo vydáno samostatně. Dohodu uzavírají dědicové se všemi věřiteli a vypravitelem pohřbu. V zájmu dědiců je, aby před uzavřením dohody byla na jejich žádost vydána vyhláška podle § 175n o. s. ř.. Tímto postupem již dědici, za podmínek v zákoně stanovených, neodpovídají za pohledávky věřitelů, které jsou v době uzavření dohody neznámé, a to v důsledku jejich nepřihlášení ve stanovené lhůtě.¹¹⁶ Nepokrývá-li dědictví všechny pohledávky věřitelů, postačí, aby dohodu uzavřeli ti, kteří by byli uspokojeni při likvidaci dědictví, a jejichž dluh je v soupisu pasiv zůstavitele.¹¹⁷ Dohoda je uzavírána ústně do protokolu, což stvrzují všichni zúčastnění svými podpisy. Dohoda je platná až po jejím schválení soudním komisařem, pokud neodporuje zákonu či dobrým mravům. V usnesení o schválení dohody soudní komisař rozhodne i o náhradě nákladů řízení. Nedošlo-li ke schválení dohody, pokračuje se v řízení až po právní moci tohoto usnesení. Objeví-li se po pravomocném schválení dohody dědiců a věřitelů nový majetek, může být ohledně tohoto majetku uzavřena nová dohoda s dosud plně neuspokojenými věřiteli. Pokud jich není, projedná

¹¹⁵ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.190

¹¹⁶ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.191

¹¹⁷ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.890

se tento majetek jako dědictví.

5.11.5. Potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů

Nedojde-li mezi dědici k dohodě, nebo jestliže takováto dohoda nebude schválena, potvrdí soudní komisař nabytí dědictví dědicům, jejichž dědické právo bylo prokázáno, a to na základě jejich dědických podílů. Tyto podíly mohou být modifikovány započtením na dědický podíl. Podle § 479 obč. zák. se na dědický podíl dědice započtou dary od zůstavitele za jeho života, nešlo-li o obvyklá darování.

Dřívější právní úprava připouštěla „*autoritativní vypořádání dědictví*“¹¹⁸ rozhodnutím soudu. Nyní soudní komisař potvrzuje nabytí dědictví dědicům. Důsledkem tohoto potvrzení je vznik spoluvlastnických vztahů. Od dědických podílů určených dědickými tituly se soudní komisař nemůže odchýlit. Nabytí dědictví dle § 483 obč. zák. se musí potvrdit všem dědicům, kteří dědictví neodmítli.

Toto usnesení má deklaratorní povahu.

5.12. Likvidace dědictví

Zjistí-li soudní komisař, že je dědictví předloženo, je možným řešením schválení dohody o přenechání předloženého dědictví věřitelům na úhradu dluhů, nebo likvidace dědictví.

Jak již bylo řečeno, předložení znamená, vyjdou-li při určení obvyklé ceny dědictví záporné hodnoty, tedy převyšují-li pasiva aktiva. Likvidace může být nařízena až po právní moci usnesení dle § 175o o. s. ř.

Likvidaci nařizuje soudní komisař usnesením, které se doručuje účastníkům a vyvěšuje se na úřední desce soudu. Jeho nedílnou součástí je i svolání věřitelů.¹¹⁹ Usnesení o nařízení likvidace obsahuje výzvu věřitelům, aby ve stanovené lhůtě přihlásili své pohledávky, a zároveň poučení věřitelů o tom, že pokud při likvidaci

¹¹⁸ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.192

¹¹⁹ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str 198

nebudou uspokojeny pohledávky, znamená to jejich zánik.¹²⁰ Likvidaci může soudní komisař nařídit i bez návrhu. Pokud je podán návrh na likvidaci, soudní komisař mu vyhoví, je-li dědictví předloženo a nedošlo-li k dohodě o přenechání předloženo dědictví věřitelům. Návrh na likvidaci jsou oprávněni podat všichni, jež o sobě tvrdí, že jsou věřitelé a všichni dědici. Stát může podat návrh, pokud je jediným účastníkem řízení, neboť žádný dědic nedědí nebo v případě, odmítl-li věřitel převzít věci z dědictví na úhradu dluhu, a to ač dědictví předloženo není.

Pokud jsou splněny zákonné předpoklady, nařídí soudní komisař likvidaci, ačkoliv návrh podán nebyl.

Samotné provedení likvidace spočívá ve zpeněžení všech aktiv prodejem movitých věcí, nemovitostí, podniku v soudní dražbě, ve veřejné dražbě, v dražbě provedené soudním exekutorem, nebo prodejem z volné ruky.¹²¹ Dražbu tedy provádí na žádost soudního komisaře soudní vykonavatel, dražebník, exekutor a mimo dražbu soudní komisař se souhlasem soudu. Při prodeji mimo dražbu lze provést likvidaci prodejem všeho či zbývajícího majetku jedinou smlouvou.¹²²

Jestliže se nepodaří majetek zůstavitele zpeněžit, rozhodne o něm soudní komisař usnesením, ve kterém stanoví, že tento majetek připadne státu, a to s účinností ke dni smrti zůstavitele.

Po zpeněžení majetku se výtěžek likvidace rozdělí mezi věřitele k úhradě dalších pohledávek. Pohledávky věřitelů jsou rozčleněny do šesti skupin s tím, že se při jejich uspokojování postupuje podle pořadí. K uspokojení později uvedené skupiny pohledávek se přistoupí až po uhrazení pohledávek skupiny předchozí. V rámci skupiny jsou pohledávky uspokojovány poměrně, výjimka je pouze u pohledávek ve třetí skupině (tj. pohledávky zajištěné zástavním právem, zadržovacím právem, převodem práva nebo postoupením práva). Tyto pohledávky se uplatňují podle pořadí¹²³, pohledávky zajištěné zadržovacím právem se uhradí před ostatními pohledávkami.

Pravomocným skončením likvidace zaniknou neuspokojené pohledávky i jejich

¹²⁰ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.903

¹²¹ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.904

¹²² DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.904,905

¹²³ rozhodující je den, kdy právo zajišťující pohledávku vzniklo

zajištění. V usnesení o rozvrhu soudní komisař uvede, které pohledávky a v jaké výši budou uhrazeny. Odvolání je přípustné. Právní mocí usnesení o rozvrhu výtěžku se končí likvidace i dědické řízení. Usnesení musí tedy obsahovat i rozhodnutí o nákladech řízení.

6. Úkony soudního komisaře při dodatečném projednání dědictví

Dědické řízení se končí pravomocným usnesením o zastavení řízení, pravomocným usnesením o dědictví či pravomocným usnesením o rozvrhu výtěžku z likvidace. Pokud se později, tedy po právní moci uvedených usnesení objeví další zůstavitelův majetek nebo majetek a dluh, provede soudní komisař dodatečné projednání dědictví. Objeví-li se pouze zůstavitelův dluh, dodatečné projednání se neprovede.

Dodatečné projednání může být zahájeno i bez návrhu. Častěji se v praxi setkáváme se zahájením na návrh účastníků nebo na základě věrohodného podnětu třetí osoby a na základě zjištěných skutečností. Při dodatečném projednání není možné zasahovat do pravomocných výsledků původního řízení, není možné ani odlišně posuzovat otázku okruhu účastníků.¹²⁴ Předmětem dodatečného projednání je pouze nově najevo vzešlý majetek zůstavitele, případně i dluhy. Průběh dodatečného řízení je obdobný jako v původním řízení, neprovádí se úkony učiněné již v původním řízení, které není nutné nebo možné opakovat. Soudní komisař ověří existenci majetku, sestaví nový soupis aktiv a pasiv. Určí-li pouze obvyklou cenu nově zjištěného majetku, je vhodné, uvede-li v odůvodnění celkovou obvyklou cenu majetku. Dodatečné projednání dědictví končí vydáním některého usnesení dle § 175q odst. 1 o. s. ř.. Dodatečné projednání může soudní komisař i zastavit, jestliže zjistí, že zůstavitel nezanechal žádný další majetek. Bylo-li řízení zahájeno na návrh, musí soudní komisař vydat usnesení o zamítnutí návrhu na dodatečné projednání. V rozhodnutí, jímž se dodatečné projednání dědictví končí, se musí rovněž vyčíslit odměna notáře jako soudního komisaře a náhrada jeho hotových výdajů.¹²⁵

Při dodatečném projednání dědictví, které může probíhat až po uplynutí delšího časového období od původního řízení, musíme mít na zřeteli i to, že se postupuje dle právních předpisů platných ke dni smrti zůstavitele.

¹²⁴ Za zemřelé účastníky nastoupí jejich právní nástupci.

¹²⁵ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.910

7. Činnost soudního komisaře v opravných řízeních

V řízení o dědictví jsou přípustné řádné i mimořádné opravné prostředky.

Soudní komisař provádí v rámci odvolání úkony soudu prvního stupně. Usnesením zamítá opožděně podané odvolání. Je-li odvolání podáno včas, zjistí komisař, zda nebylo podáno neoprávněnou osobou či zda nesměřuje proti rozhodnutí, proti němuž není přípustné a případně zajistí odstranění vad.

Soudní komisař doručí stejnopis odvolání ostatním účastníkům. Jedná-li se o odvolání proti usnesení, kterým nebylo rozhodnuto ve věci samé, doručuje opis odvolání jen těm účastníkům, jejichž práv a povinností se dotýká. Soudní komisař vyšetřuje, zda jsou splněny podmínky řízení. Opatří zprávy a listiny (pokud mohou mít význam pro odvolací řízení), jichž se odvolatel nebo jiní účastníci dovolávají. Provádí další šetření tak, aby mohlo být rychle projednáno a rozhodnuto ve věci odvolacím soudem.

Stejnopis odvolání doručuje soudní komisař zpravidla až po zaplacení soudního poplatku. Pokud nedojde k uhrazení soudního poplatku ani přes dodatečnou výzvu a nejedná se o případy, kdy zákon umožňuje projednání odvolání bez zaplacení soudního poplatku, soudní komisař jménem soudu prvního stupně řízení zastaví.

Soudní komisař následně předloží spis spolu s předkládací zprávou soudu prvního stupně, ten buď rozhodne dle § 374 odst. 3 o. s. ř., nebo věc postoupí soudu odvolacímu.

V předkládací zprávě soudní komisař uvede datum doručení napadeného odvolání a datum podání odvolání, poznamená zaplacení soudního poplatku apod.¹²⁶

Podle § 374 odst. 3 o. s. ř., je-li podáno odvolání proti usnesení vydanému soudním komisařem, může mu zcela vyhovět předseda senátu (samosoudce). Jeho rozhodnutí je považováno za rozhodnutí soudu prvního stupně a lze se proti němu odvolat. V případě, že předseda senátu odvolání zcela vyhoví, vrací se odvolateli soudní poplatek.¹²⁷

¹²⁶ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.762,763

¹²⁷ Matějková A., *Řízení o dědictví a činnost notáře po novele. Právní rádce*. 2009, 9. (cit. 2011-03-10). Dostupný z [http: pravniradce.ihned.cz](http://pravniradce.ihned.cz).

Je-li proti usnesení soudního komisaře podáno odvolání u dědického soudu, předá soud odvolání bezodkladně soudnímu komisaři, aby provedl výše popsané činnosti.

V dědickém řízení jsou přípustné všechny tři zákonem upravené mimořádné opravné prostředky, dovolání, žaloba pro zmatečnost i žaloba na obnovu řízení. Těmito žalobami lze napadnout pouze pravomocná rozhodnutí.¹²⁸ Jsou-li soudnímu komisaři doručeny tyto žaloby či dovolání, předá je nejpozději nejbližší následující pracovní den po doručení dědickému soudu.¹²⁹

Činnost soudního komisaře v rámci opravných řízení vyvolaných mimořádnými opravnými prostředky je upravena pouze v ustanovení § 94 odst. 5 jednacího řádu a § 262 odst. 1, 3 kancelářského řádu. Podrobnější legislativní úpravu, co se týče činnosti notáře při podání mimořádných opravných prostředků, v našem právním řádu nenalezneme.

V právní úpravě dědického řízení existuje vícero prostředků, jimiž lze sjednat nápravu, aniž by bylo nutné ihned přistupovat k aplikaci výše uvedených opravných prostředků. Jedná se například o instituci dodatečného projednání dědictví dle § 175x o. s. ř., žalobu o sporných nárocích dle § 175y o. s. ř. či postupy dle § 175l odst. 2 a § 175o odst. 2 o. s. ř..

¹²⁸ SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. str.202,203

¹²⁹ BÍLEK, P., et. al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. str.966

8. Úkony soudního komisaře po právní moci usnesení o dědictví

Činnost soudního komisaře v řízení o dědictví není časově neomezená, můžeme ji vymezit od pověření notáře jako soudního komisaře k provádění úkonů v řízení o dědictví až do pravomocného meritorního rozhodnutí, jímž se řízení končí. Soudní komisař však provádí i některé další úkony související s ukončením řízení o dědictví.

Činnost soudního komisaře po právní moci usnesení, jímž se řízení končí je označována jako tzv. porozsudková agenda.

Soudní komisař musí v souladu s § 175s o. s. ř. provést tzv. realizační opatření. Cílem těchto opatření je, aby oprávněné osoby měly možnost fakticky se ujmout hodnot a věcí, které jim během řízení nemohly být vydány. Provedl-li soudní komisař v řízení neodkladná opatření, která nezanikla, musí tato zajišťovací opatření odstranit. Zruší zejména všechny zákazy výplat vkladů, pojistek apod. a zároveň vyrozumí banky a jiné osoby o tom, komu mají být tyto hodnoty vydány. Soudní komisař vyrozumí banky taktéž o tom, kdo se stal majitelem zůstavitelových účtů. Týká-li se realizační opatření nemovitosti, doručí soudní komisař pravomocné usnesení o dědictví příslušnému katastrálnímu úřadu k provedení zápisu.¹³⁰

Kromě těchto tzv. realizačních opatření provádí soudní komisař i některé další úkony, a to na základě § 92 jednacího řádu a § 263 odst. 3, 4 kancelářského řádu.

Dle § 92 odst. 1 jednacího řádu soudní komisař předá elektronickou formou stejnopis pravomocného usnesení vydaného v řízení o dědictví, které se dotýká věcných práv k nemovitostem příslušnému katastrálnímu úřadu.

Soudní komisař sdělí výsledek řízení po právní moci usnesení, jímž se řízení končí, vypraviteli pohřbu, případně osobě, která v řízení oznámila svou pohledávku a požádala o sdělení informací o výsledku řízení.

Notář provádí i některé další úkony, které s ukončením řízení souvisejí, například na žádost účastníků řízení vyznačuje na stejnopisy usnesení doložky právní moci, eventuálně vykonatelnosti.

¹³⁰ DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009. str.901

Dokud má notář spis u sebe, měl by provádět tzv. porozsudkovou agendu sám, neboť tím, že má spis k dispozici, jsou možnosti soudu v poskytování informací týkajících se dědického řízení značně omezeny. Po provedení všech potřebných úkonů v řízení, soudní komisař předá spis bezodkladně dědickému soudu. Po převzetí skončené věci by to měl být již soud, kdo umožňuje účastníkům řízení nahlédnout do spisu, případně oprávněným osobám poskytuje informace ze spisu.

II.ČÁST Notář v řízení o dědictví – ve Slovenské republice

1. Vývoj instituce notářství na Slovensku

Na vznik a vývoj notářství na Slovensku měl vliv zejména stav a vývoj této právní profese v tehdejších Uhersku, jehož bylo Slovensko až do r. 1918 součástí.

Počátek notářství na Slovensku je spjat se vznikem „*inštitúcie vierohodných miest*“¹³¹ v Uhersku ve 12. století. Byly to církevní korporace (kapituly a konventy), kde se shromažďovali právně vzdělaní lidé. Ti mohli sestavovat hodnověrné listiny, poskytovat svědectví o právních úkonech, spravovat archivy a činit i určité soudní úkony. Ve 14. a 15. století se tato instituce dostala pod úplnou správu panovníka a její činnost byla omezována. Následovalo období reforem a reorganizace vierohodných miest, které trvalo až do roku 1723. Později však dochází k úpadku těchto institucí.

Společenské a hospodářské poměry 2. poloviny 19. století si vyžadovaly, aby i v Uhersku a tím tedy i na Slovensku, byla přijata a uzákoněna úprava instituce veřejných notářů. Přípravné práce započaly již v roce 1870, předpis byl však vyhlášen až v roce 1874 jako zákonný článek XXXV/1874 o královských veřejných notářích s účinností od 1. srpna 1875. A tak můžeme datum 1.8.1875 považovat za den vzniku notářství na Slovensku.¹³² Tento, na tehdejší dobu pokrokový zákon, platil na území dnešního Slovenska zhruba v dalších sedmdesáti letech. Byl několikrát novelizován. Po vzniku Československé republiky byl zákonem č. 11/1918 Zb. zák. a nař. recipován do právního pořádku na Slovensku.

Existovaly dva druhy notářů – veřejní a obecní. Zatímco veřejní notáři byli státními orgány a jejich úlohou bylo sepisování veřejných listin a osvědčení, obecní notáři měli významné postavení v obecní samosprávě, sloužili jako poradní a výkonný orgán obce.

Zákon č. 155/1919 Sb. zák a nař. upravoval postavení veřejných notářů. Samosprávu notářů tvořily „*verejnonotárske komory*“.¹³³

Rok 1948 si vyžádal přizpůsobení právní úpravy, samozřejmě nejen v oblasti

¹³¹ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str.51

¹³² www.notar.sk

¹³³ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str.52

notářství, tehdejšími společenskými a politickými poměry. V průběhu následujícího roku byl přijat zákon č. 201/1949 Zb. zák. a dále nařízení ministra spravedlivosti č. 202/1949 Zb. zák., které zahájily znárodnění notářství. Tyto předpisy nezasahovaly do úkolů notářů, ale změnilly organizaci notářství. Notáři se stali členy krajských notářských sborů. Notářství přestalo být svobodným povoláním.

V roce 1951 byl přijat zákon o státním notářství, a to pod číslem 116/1951 Zb. zák.. Notáři měli napomáhat ochraně právních zájmů socialistických právnických osob, jiných společenských organizací a občanů. V obvodech okresních soudů byla zřízena státní notářství, notáři se stali státními zaměstnanci. Od 1.1.1952 bylo notářství zestátněné.¹³⁴

Významnou změnu, nejen z pohledu této práce, přinesl zákon č. 52/1954 Zb., který zrušil činnost notářů z pověření soudu a dědické řízení včetně rozhodování bylo svěřeno do kompetence přímo státním notářům.

Zákon č. 95/1963 Zb. notářský pořádek byl v účinnosti až do roku 1992.

Slovenská národní rada přijala 6.5.1992 zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti, který nabyl účinnosti 1.1.1993. Tímto počínem došlo k završení dlouhého a složitého vývoje, jehož výsledkem byla přeměna notářství na Slovensku ve svobodné povolání.

¹³⁴ www.notar.sk

2. Notář – pojem, postavení, činnosti

Stěžejním právním předpisem je zákon č. 323/1992 Zb. o notárech a notářské činnosti (Notársky poriadok).

Dle § 2 not. por. je notář státem určenou osobou oprávněnou vykonávat notářskou a další činnost. Notářským úřadem je soubor pravomocí, jimiž je notář nadán, trvale spojený se sídlem, do něhož je notář jmenován.

Notářská činnost je upravena v § 3 not. por., podle kterého je notářskou činností sepsování a vydávání listin o právních úkonech, osvědčování právně významných skutečností, činnost notáře v rámci notářských úschov a úkony ve věcech centrálních notářských registrů. Notář může vykonávat i funkci mediátora či rozhodce.¹³⁵ Stanovili tak tento nebo zvláštní zákon může notář vykonávat i další činnost. Pod tuto další činnost spadá i funkce soudního komisaře z pověření soudu v dědickém řízení. Dle názoru Ústavného soudu SR je potřeba činnost notářů jako soudních komisařů považovat za „*priamy výkon časti súdnej moci v súvislosti s prejednáváním dedičstva*“.¹³⁶

Výkon notářské činnosti je považován za výkon veřejné moci.

Notáře jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti Slovenské republiky, který vykonává dohled nad činností notářů a notářské komory.

Notářem může ministr jmenovat na základě výsledků výběrového řízení občana Slovenské republiky, který je bezúhonný a plně způsobilý k právním úkonům, získal vysokoškolské vzdělání druhého stupně ve studijním oboru právo na právnické fakultě ve Slovenské republice nebo má uznaný doklad o vysokoškolském právnickém vzdělání druhého stupně vydaný zahraniční vysokou školou.¹³⁷ Dalšími podmínkami jsou alespoň pětiletá právní praxe, z toho minimálně dva roky se musí jednat o notářskou praxi, a vykonání notářské zkoušky.

Výkon notářského úřadu zaniká smrtí notáře, jeho prohlášením za mrtvého či odvoláním ministrem.

Sídlem notáře je obvykle sídlo soudu prvního stupně, v jehož obvodu byl notář jmenován. Jiné sídlo, avšak stále v obvodu příslušného soudu, si notář může zvolit jen na základě souhlasu komory.

¹³⁵ Dle §3 odst.3 not. řádu

¹³⁶ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str. 53

¹³⁷ Dle §11 odst. 1 písm. b) not. řádu

Notářská komora Slovenské republiky sídlící v Bratislavě je právnickou osobou. Komora je samosprávnou stavovskou organizací, v níž se sdružují všichni notáři. Notář se stává členem komory dnem jmenování. Jeho členství zaniká odvoláním, smrtí nebo prohlášením za mrtvého.¹³⁸

¹³⁸ www.notar.sk

3. Notář v roli soudního komisaře

V období let 1955 až 1992 spadala dědická agenda do pravomoci státních notářství. Od 1.1.1993 došlo k přenesení rozhodovací pravomoci v dědickém řízení na civilní soudy, avšak určité pravomoci zůstaly notářům i nadále zachovány.

Významné změny v dědickém řízení a tedy i v postavení notáře jako soudního komisaře (dále v textu užíváno soudní komisař) přinesla novela občianskeho súdneho poriadku č. 348/2008 Z.z. účinná od 15.10.2008. Cílem této novely bylo zefektivnit a zrychlit dědické řízení, čehož se mělo dosáhnout i pomocí odstranění „kolobehu spisov medzi súdom a súdnym komisárom“.¹³⁹ A to i díky rozšíření pravomocí soudního komisaře o vydávání určitých rozhodnutí v dědickém řízení. Před touto novelou nebyl soudní komisař oprávněn vydávat žádná rozhodnutí.¹⁴⁰

Na základě § 38 odst. 1 občianskeho súdneho poriadku (dále jen „OSP“) je notář jako soudní komisař z pověření soudu oprávněn vést samostatné dědické řízení směřující k vydání osvědčení o dedičstve¹⁴¹ (dále v textu užíváno osvědčení o dědictví) nebo k předložení věci soudu k vydání usnesení dle § 175zd OSP.

Notář jako soudem pověřený soudní komisař provádí úkony nezbytné k projednání dědictví a v zákonem stanovených případech rozhoduje vydáním osvědčení o dědictví. Osvědčení o dědictví je jednou z variant skončení dědického řízení.

3.1. Pověření soudního komisaře a jeho oprávnění

Dle § 38 odst. 1 OSP je notář jako soudní komisař na základě pověření soudu oprávněn provádět samostatné dědické řízení směřující k vydání osvědčení o dědictví nebo k předložení věci soudu podle § 175zd OSP k vydání usnesení.

Pověřený soudní komisař vykonává veškeré potřebné úkony k projednání

¹³⁹ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.187

¹⁴⁰ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.686

¹⁴¹ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str.404

dědictví (zejména provede šetření v centrální evidenci závětí, provede předběžné šetření, zjišťuje okruh dědiců, vyzumívá je o jejich právu, zjišťuje majetek a dluhy zůstavitele, provádí soupis aktiv a pasiv, zjišťuje obvyklou cenu majetku atd.), vydává osvědčení o dědictví. Pakliže dědické řízení neskončí vydáním osvědčení, připraví soudní komisař potřebné podklady pro vydání usnesení soudu dle § 175zd OSP. Vypracuje návrh na usnesení soudu a vypočítá svou odměnu a náhradu hotových výdajů.

Nejsou-li podklady úplné, nebo návrh usnesení vykazuje věcné nesprávnosti, soud může věc soudnímu komisaři vrátit k provedení potřebných změn a doplnění.

Soudní komisař má právo odvolat se do výroku o odměně a náhradě hotových výdajů.¹⁴²

Notáři se sídlem v obvodě okresního soudu jsou rovnoměrně pověřováni úkony v řízení o dědictví, a to na základě rozvrhu. Rozvrh vydává předseda krajského soudu na návrh příslušné notářské komory vždy na kalendářní rok.¹⁴³

Pověření notáře se nepovažuje za soudní rozhodnutí, je neformálním úkonem, proto proti němu není opravný prostředek přípustný. Pověření, jeho změna či odnětí jsou vůči komisaři účinné ihned, jakmile mu je soud oznámí. Notář jako soudní komisař tedy činí úkony v řízení až na základě pověření. Jeho úkony se považují za úkony soudu.

Pověření se vztahuje na celé dědické řízení, teprve následně může být jeho rozsah na základě okolností soudem zúžen.¹⁴⁴

Soud může soudnímu komisaři pověření odejmout, jestliže přes předcházející upozornění způsobuje průtahy v dědickém řízení. A protože je soudní komisariát obligatorní, pověří soud vzápětí jiného notáře dle rozvrhu práce. Odnětí věci není soudním rozhodnutím, jedná se jako v případě pověření o neformální úkon, taktéž proti němu není opravný prostředek přípustný.

Dle § 17 odst. 2 OSP může být notář z funkce soudního komisaře vyloučen. O vyloučení rozhodne soud, jenž notáře pověřil, jestliže se zřetelem na poměr

¹⁴² KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.729

¹⁴³ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.725

¹⁴⁴ GANDŽALOVÁ, D. *Dedičské právo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006. str.226

k účastníkům řízení, jejich zástupcům či k věci je důvod pochybovat o jeho nestrannosti.

Soudní komisař může písemně pověřit notářského kandidáta, koncipienta i další zaměstnance, kteří jsou u něho v pracovním poměru, k vykonávání jednotlivých úkonů.¹⁴⁵ Pověřil-li soudní komisař svého notářského kandidáta v souladu s § 127 odst. 2 sprav. por. ke všem úkonům, může notářský kandidát vykonávat za soudního komisaře veškeré úkony včetně vydávání osvědčení o dědictví. Za úkony kandidáta je zodpovědný soudní komisař.

Nevykonává-li notář notářský úřad po dobu delší než 30 dní a není-li zastoupen, ustanoví mu na jeho návrh komora zástupce. Zástupce bude ustanoven i v případě pozastavení výkonu notářského úřadu.

Dojde-li k situaci, kdy bude notářský úřad neobsazen, ustanoví komora dočasně náhradníka.

V případě ustanovení zástupce, náhradníka nebo jmenování nového notáře, převezmou tyto osoby věci, ve kterých již soud udělil pověření. Je-li zástupcem notářský kandidát, je považován po dobu zastupování za notáře. Odměnu a náhradu hotových výdajů soud přiznává zastupovanému notáři, zástupce má právo na podíl na odměně.¹⁴⁶

3.2. Rozhodnutí vydávaná soudním komisařem

Novela občianskeho súdneho poriadku č. 384/2008 Z. z. umožnila, aby některá rozhodnutí mohl činit notář pověřený soudem k vedení samostatného řízení o dědictví.

V dědické řízení tedy můžeme rozlišovat dva druhy vydávaných usnesení. Usnesení, která může vydávat pouze soud a usnesení, jež může vydávat soud i soudní komisař. Občianský súdny poriadok však bližšie nespecifikuje, ktorá usnesení mohou být vydána i soudním komisařem.

Notář je na základě soudního pověření oprávněn vést samostatné dědické řízení,

¹⁴⁵ jedná se zejména o úkony při zjišťování stavu a obsahu závěti či v rámci předběžného šetření

¹⁴⁶ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.726

jehož výsledkem je vydání osvědčení o dědictví, nebo předložení věci soudu k vydání usnesení. Dle §38 odst. 2 OSP je notář oprávněn vydávat rozhodnutí, kromě těch, která jsou uvedena ve zvláštním předpise. Zvláštním předpisem je zákon č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné súdy, krajské súdy, Špeciálny súd a vojenské súdy (dále jen „sprav. por.“). Dle § 94a sprav. por. soudní komisař nemůže vydávat usnesení dle § 175q odst. 1 OSP a rozhodnutí, která podle zvláštního předpisu nemůže v dědickém řízení vydávat vyšší soudní úředník.

Soudní komisař tedy nemůže vydávat následující usnesení :

- o potvrzení o nabytí dědictví jedinému dědici
- o potvrzení o připadnutí dědictví státu
- o schválení dohody o vypořádání dědictví, jakož i dohody o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů zůstavitele
- o potvrzení o nabytí dědictví podle dědických podílů, nedojde-li mezi dědici k dohodě
- o neschválení dohody o vypořádání dědictví a potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů
- o vykonání autoritativního vypořádání dědictví, jehož předmětem jsou zemědělské a lesní pozemky nacházející se mimo zastavěné území obce
- o sporném dědickém právu dle § 175k odst. 1, 2 OSP
- o nařízení likvidace dědictví dle § 175t odst. 2 OSP
- o přivolení soudu s úkonem dědiců na prodej nebo k jiným opatřením po dobu dědického řízení dle § 175r OSP.

Veškeré ostatní rozhodnutí je oprávněn vydat jak soud tak soudní komisař, výjimkou je pouze rozhodnutí vydané v rámci řízení o dědictví nebo jeho části, které se nachází v zahraničí a rozhodnutí vydané v řízení po zůstaviteli, jenž zemřel v cizině, nebo byl cizím státním příslušníkem. V těchto případech rozhoduje pouze soud.¹⁴⁷

Nejde-li tedy o řízení s cizím prvkem, je notář jako soudní komisař oprávněn vydávat zejména usnesení upravující vedení řízení, usnesení o ustanovení znalce, usnesení, jímž se vyzývají věřitelé k oznámení svých pohledávek a podobná usnesení,

¹⁴⁷ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.685,686

jejichž hlavním účelem je zajištění dědiců, majetku i dluhů zůstavitele.

Občiansky súdny poriadok však nevylučuje, aby súdny komisař rozhodl ve věci samé. Může například vydat usnesení dle § 175h odst. 1, 2. OSP o zastavení řízení či usnesení dle § 175l odst. 2 až 5 OSP o vypořádání společného majetku manželů, usnesení dle § 175o OSP o určení všeobecné ceny majetku, výši dluhů a čisté hodnoty dědictví. Tato usnesení může soudní komisař vydat za předpokladu, že o nich rozhoduje samostatně, tedy pouze v případě, nejsou-li součástí usnesení o dědictví.

Dle § 38 odst. 2 OSP je proti rozhodnutí vydanému soudním komisařem přípustné odvolání. Odvoláním oprávněné osoby, které bylo podáno včas, se napadené rozhodnutí ruší a nové rozhodnutí vydá soudce. V ostatních případech rozhoduje o odvolání odvolací soud¹⁴⁸

3.3. Osvědčení o dědictví

Osvědčení může vydat pouze pověřený soudní komisař za podmínek stanovených zákonem.

Jedním z možných způsobů ukončení řízení o dědictví je vydání osvědčení o dědictví za podmínek stanovených § 175zca OSP.¹⁴⁹

Cílem uzákonění tohoto institutu bylo urychlení řízení a umožnění, aby v bezproblémových případech mohl dědické řízení ukončit notář. K zavedení osvědčení o dědictví došlo zákonem č. 232/1995 Z. z..¹⁵⁰

Osvědčení může vydat pouze notář za podmínek, že byl pověřen dle § 38 odst. 1 OSP vést samostatné řízení o dědictví směřující k vydání osvědčení o dědictví, účastníci s vydáním osvědčení souhlasí a jedná se o taxativně stanovené případy dle § 175zca odst. 1 písm. a) až d) OSP.

Pověřený soudní komisař je tedy oprávněn se souhlasem účastníků vydat osvědčení o dědictví v těchto případech: dědictví nabude jediný dědic; dědictví, které

¹⁴⁸ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.687

¹⁴⁹ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.716

¹⁵⁰ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.728

nenabyl žádný dědic, připadlo státu; dědici se mezi sebou vypořádali dohodou; dědici uzavřeli se zůstavitelovými věřiteli dohodu o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů.

Osvědčení o dědictví musí splňovat obsahové a formální náležitosti.¹⁵¹

K vydání osvědčení se přistoupí až po projednání věci v dědickém řízení. Účastníci řízení mohou do 15 dní od obdržení osvědčení požádat soud o pokračování v dědickém řízení přiměřeně dle § 175l až 175z OSP. Vzhledem k tomu, že místo, kde má být žádost podána není v zákoně uvedeno, můžeme vyvozovat, že žádost je podána včas, pokud je v 15ti denní lhůtě doručena notáři, jenž jako soudní komisař osvědčení vydal.¹⁵² Včas podanou žádostí osvědčení pozbývá platnost a soud pokračuje v řízení o dědictví. Není-li žádost podána včas, osvědčení o dědictví nabude účinky pravomocného usnesení o dědictví, konkrétně dle § 175q odst. 1 písm. a) až c), § 175l a § 175 o OSP.

Došlo-li při vyhotovení osvědčení k chybám v psaní, počtech či jiným zřejmým nesprávnostem zjedná soudní komisař nápravu. Oprava se provede opravnou doložkou umístěnou pod text osvědčení o dědictví.

¹⁵¹ náležitosti, jež jsou uvedeny v §175zca OSP jsou vyjmenovány demonstrativně, pokud je to vzhledem k okolnostem žádoucí může usnesení obsahovat i jiné údaje

¹⁵² KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.729

4. Dědické řízení

Notář jako soudní komisař působí a činí úkony v rámci dědického řízení, z toho důvodu je věnován prostor i nezbytnému popisu dědického řízení ve slovenské právní úpravě.

Dědické řízení je občanskoprávní nesporné řízení. Základními právními předpisy upravující toto řízení jsou zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy, zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti a vyhláška ministerstva spravodlivosti o odmenách a náhradách notárov. A protože v dědickém řízení je velice úzce propojeno právo procesní i hmotné, je stěžejní normou pro řízení o dědictví též Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb..

Základní zásadou je, že při dědění se aplikuje právo platné v den smrti zůstavitele, což platí jak pro hmotněprávní vztahy, tak i pro procesní postup.

Řízení o dědictví vychází z § 460 Občianskeho zákonníka (dále jen „OZ“), podle kterého se dědictví nabývá smrtí zůstavitele.

Právní úprava je založena na principu obligatorního dědického řízení. Soud zahájí řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel, nebo byl prohlášen za mrtvého.

Cílem dědického řízení je zjistit okruh dědiců zůstavitele, jeho majetek, dluhy a „rozhodnutím súdu o dedičstve alebo osvedčením o dedičstve vydanom notárom jako súdnym komisárom vytvorit' stav právnej istoty“.¹⁵³

Řízení o dědictví patří do pravomoci civilních soudů.¹⁵⁴

Pravomoc slovenských soudů v projednání dědictví ve vztahu k cizině upravuje zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesním (dále jen „ZMPS“). Dle tohoto zákona je pravomoc slovenských soudů k projednání dědictví dána primárně mezinárodní smlouvou, kterou je Slovenská republika vázána, jinak

¹⁵³ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str. 684

¹⁵⁴ GANDŽALOVÁ, D. *Dedičské právo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006. str.214

vždy, byl-li zůstavitel v rozhodném okamžiku, tj. v době smrti slovenským státním občanem.¹⁵⁵ Problematiku dvojího a neurčitého občanství upravuje zákon ZMPS v § 33. Dle tohoto ustanovení je rozhodující slovenské státní občanství, byl-li zůstavitel v rozhodném okamžiku slovenským státním občanem, ač je jiným státem považován za svého státního příslušníka. Byl-li zůstavitel příslušníkem několika států, je rozhodná naposledy nabytá státní příslušnost. Není-li zemřelá osoba příslušníkem žádného státu, nebo její státní občanství není možné zjistit, nebo nelze určit, které občanství zemřelá osoba nabyla jako poslední, hledí se na tuto osobu, jako by byla příslušníkem státu, na jehož území měla v rozhodné době bydliště, případně pobyt. Nelze-li ani tyto údaje o zemřelé osobě zjistit, postupuje soud jako by šlo o slovenského státního občana.¹⁵⁶ Dle § 44 ZMPS projedná dědictví slovenský soud, jde-li o majetek slovenského občana nacházející se v cizině, pokud se tento majetek vydává slovenským orgánům, nebo pokud cizí stát přiznává rozhodnutím slovenských justičních orgánů právní následky.¹⁵⁷

Nespadá-li projednání dědictví do pravomoci soudů Slovenské republiky, postupuje se dle § 175z OSP. Soudní komisař provede předběžné šetření dle § 175d OSP a šetření v evidenci závětí dle § 175c OSP. Soud vydá účastníkům na jejich žádost úřední potvrzení o výsledcích provedeného šetření. Je-li majetek vydáván do ciziny, soud tuto skutečnost oznámí tuzemským věřitelům a dědicům, a to vyvěšením na úřední desce soudu, známým účastníkům pak toto oznámení doručí.

Pokud jde o věcnou příslušnost, je k řízení o dědictví v prvním stupni příslušný okresní soud. Místní příslušnost je dána dle § 88 odst. 1. písm. l) OSP. V řízení o dědictví je tak místně příslušný soud, v jehož obvodu měl zůstavitel naposledy bydliště, neměl-li bydliště, nebo ho nelze zjistit, je příslušný soud, v jehož obvodu zůstavitel naposledy pobýval. Nedopátráme-li se ani těchto údajů, je příslušným k projednání dědictví soud, v jehož obvodě měl zůstavitel majetek. Výjimku z výlučné příslušnosti umožňuje zákon v případě potřeby provedení neodkladného opatření, které může provést kterýkoliv soud.¹⁵⁸

Dědické řízení je ovládáno zásadou oficiality. Soud a soudní komisař

¹⁵⁵ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str. 401

¹⁵⁶ GANDŽALOVÁ, D. *Dedičské právo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006. str.218

¹⁵⁷ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str. 401

¹⁵⁸ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.685

shromažďují z úřední povinnosti údaje potřebné pro projednání věci.

Pro dědické řízení je charakteristická určitá návaznost jednotlivých úkonů.

Dědické řízení můžeme rozčlenit do dvou základních částí. První část je přípravou k vlastnímu projednání dědictví, cílem je zjistit okruh dědiců, majetek a dluhy zůstavitele. Druhou fází je samotné projednání dědictví a v rámci něho vydání rozhodnutí.¹⁵⁹

4.1. Účastníci řízení o dědictví

Účastníky řízení jsou osoby, o nichž je možné se domnívat, že jsou zůstavitelovými dědici. Není-li jich, je účastníkem stát. Účastníky dědického řízení jsou ti, kteří podle hmotného práva přicházejí v úvahu jako dědici. Občiansky zákonník zná dva druhy dědických titulů. Právním důvodem dědění je tedy závěť a zákon. Další dědický titul občianský zákonník nepřipouští.¹⁶⁰ Postavení účastníka nemusí trvat po celé dědické řízení.

Zanechal-li zůstavitel listinu o vydědění, je účastníkem řízení i takto vyděděný potomek do doby, než bude zjištěno, že byl vyděděn opodstatněně nebo nedědí z jiného důvodu.

Stát je účastníkem v případě, že zůstavitel nezanechal závětní ani zákonné dědice, nebo je uplatněné dědické právo pochybné a očekává se, že dědictví připadne státu jako tzv. odúmrt'.

Vzhledem k tomu, že dědické řízení je možné zahájit i na návrh, může být účastníkem i návrhováteľ.

Soudní komisař z úřední povinnosti zjišťuje právně významné skutečnosti pro posouzení dědického práva. O tom, že se určitá osoba stala účastníkem řízení, či jí být přestala, se obvykle nevydává zvláštní usnesení. Jde-li o domnělého dědice, který byl o dědickém právu vyrozuměn, může s ním soudní komisař přestat jednat bez rozhodnutí o jeho účasti pouze za předpokladu, že je s tímto srozuměn. V případě sporu, rozhodne o jeho dědickém právu soud dle § 175k OSP.

Zůstavitelův věřitel je účastníkem řízení, jestliže se předlužené dědictví

¹⁵⁹ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str.407

¹⁶⁰ LAZAR, J., et al. *Občianské právo hmotné : 1. zväzok*. 3. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava:IURA EDITION, spol. s r.o., 2006. str.489

přenechává věřiteli, nebo jde o likvidaci dědictví, případně pokud se vypořádává věřitelova pohledávka.

Je-li řízení zastaveno z důvodu, že zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty, je jediným účastníkem osoba, která se postarala o pohřeb. V případě zastavení řízení, kdy zůstavitel nezanechal žádný majetek, nemá řízení účastníků.

V určité části řízení má postavení účastníka i pozůstalý manžel, který není dědicem, avšak měl se zůstavitelem majetek v bezpodílovém spoluvlastnictví.

Řízení se zúčastňují i jiné osoby, může se jednat o znalce či tlumočníky atd.. Tyto osoby jsou účastníky v té části řízení, kdy se rozhoduje o jejich právech a povinnostech.

4.2. Zahájení řízení o dědictví

V souladu s § 175a odst. 2 OSP soud zahájí usnesením řízení o dědictví i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel, nebo byl prohlášen za mrtvého.

Dědické řízení zahajuje soud zpravidla na základě oznámení příslušného správního orgánu pověřeného vedením matriky, popřípadě na základě rozsudku o prohlášení za mrtvého. Soud zahájí řízení i z podnětu jiného státního orgánu, orgánu územní samosprávy, případně i fyzické osoby, je-li dostatečně zřejmé, že se jedná o spolehlivou informaci.¹⁶¹

Řízení o dědictví je možné zahájit na návrh.¹⁶² K podání návrhu na zahájení řízení je oprávněn zejména ten, kdo o sobě tvrdí, že je dědicem, osoba, která se postarala o pohřeb zůstavitele, tvrdí-li, že ji má připadnout majetek nepatrné hodnoty a stát, má-li mu dědictví připadnout jako tzv. odúmrt'.¹⁶³

Usnesení o zahájení řízení není třeba doručovat.

Po zahájení řízení soud v souladu s § 94 sprav. por. okamžitě provede šetření,

¹⁶¹ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.685

¹⁶² řízení je zahájeno dnem, kdy návrh došel soudu

¹⁶³ GANDŽALOVÁ, D. *Dedičské právo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006. str.223

zda již dříve nebylo v té samé věci zahájeno řízení o dědictví, případně pod jakou spisovou značkou. Zjistí-li, že v té samé věci již bylo vedeno řízení o dědictví, připojí spis k původnímu řízení.

Po tomto šetření pověří soud notáře, aby jako soudní komisař vedl řízení o dědictví a v zákonem stanovených případech vydal osvědčení o dědictví. Soud pověřenému soudnímu komisaři bezodkladně postoupí spis.

5. Jednotlivé úkony prováděné notářem v dědickém řízení

Jak již bylo řečeno výše, po zahájení řízení soud pověří notáře, aby jako soudní komisař prováděl jednotlivé úkony v řízení o dědictví.

V rámci přípravy na vlastní projednání dědictví soudní komisař šetří v centrální evidenci závětí, provádí předběžné šetření, zjišťuje zůstavitelův majetek jeho dluhy a okruh dědiců. Vyjde-li během předběžného šetření najevo potřebnost neodkladného opatření, učiní je soudní komisař i bez návrhu.

Soudní komisař zjišťuje, zda jsou splněny veškeré hmotněprávní i procesněprávní podmínky řízení o dědictví. Pokud se vyskytnou překážky, jež nelze odstranit, soud řízení zastaví.

Nedošlo-li k zastavení řízení, přistoupí se k druhé fázi dědického řízení, k samotnému projednání. Dříve, než dojde k rozhodnutí ve věci, ujišťuje se soudní komisař o okruhu dědiců, vyrozumívá je o jejich právu, vypořádává se bezpodílové spoluvlastnictví manželů, provede se soupis aktiv a pasiv, určí se všeobecná cena majetku, výše dluhů a čistá hodnota majetku, případně předlužení dědictví.

Dědické řízení se končí vydáním usnesení o dědictví nebo vydáním osvědčení o dědictví.¹⁶⁴

5.1. Šetření v Notárskom centrálnom registri závetov

Soudní komisař po obdržení spisu zapíše věc do registru D not¹⁶⁵ a bezodkladně provede šetření v Notárskom centrálnom registri závetov. Soudní komisař zjišťuje, zda je v registru evidována závěť zůstavitele, listina o vydědění, případně listina o odvolání těchto úkonů (dále jen „závěť“), u kterého notáře se nachází a pod jakou spisovou značkou. Soudní komisař zjišťuje v registru i závěti, které se nacházejí v úschově soudu a u kterého soudu jsou uloženy.¹⁶⁶ Výsledky zjištění zapíše soudní komisař do spisu.

Postup soudního komisaře při zjišťování stavu a obsahu závěti se odvíjí od toho,

¹⁶⁴ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str.407-413

¹⁶⁵ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.629

¹⁶⁶ dle § 95 sprav. por.

zda je závěť uložena u soudního komisaře, nebo u jiného notáře či soudu.

Je-li závěť uložena u soudního komisaře, stav a obsah závěti prošetří sám. Sepíše o tom zápis, ke kterému připojí ověřenou kopii závěti.

Nachází-li se závěť u jiného notáře případně u soudu, soudní komisař o zjištění stavu a obsahu závěti požádá. O zjištění se taktéž sepíše zápis a připojí se ověřená kopie závěti a tyto materiály se zašlou soudnímu komisaři.

Originál závěti nesepsaný formou notářského zápisu zašle soudní komisař i dožádaný notář soudu, který uloží závěť do sbírky prohlášených závětí.

Byla-li závěť sepsána formou notářského zápisu, uloží soud do sbírky prohlášených závětí její ověřenou kopii, originál bude uschován u notáře, který listinu sepsal.

Obdobně postupuje soudní komisař i tehdy, zjistí-li, že zůstavitel zanechal závěť, která není uložena ani u notáře, ani u soudu.¹⁶⁷ Soudní komisař vyhotoví zápis, kam zaznamená, za jakých okolností byla závěť nalezena.

Vyjde-li najevo, že zůstavitel zanechal několik závětí, které nejsou totožné, musí soudní komisař zjistit stav a obsah všech závětí. Jsou-li závěti totožné, sepíše pouze jeden zápis, ve kterém uvede počet závětí.

Pokud se komisař v průběhu řízení dozví, že zůstavitel zanechal závěť, provede šetření potřebná k tomu, aby zjistil, kde se závěť nalézá. Je-li závěť uschována u určité osoby, soudní komisař ji vyzve, aby mu závěť bezodkladně odevzdala.¹⁶⁸

Po zjištění stavu a obsahu závěti mohou účastníci nahlédnout do originálu závěti.

5.2. Předběžné šetření

Predběžné šetření je jednou z nejdůležitějších činností soudního komisaře v dědickém řízení. V jeho rámci shromažďuje soudní komisař skutečnosti nezbytné pro následující postup v řízení.

Soudní komisař zjišťuje okolnosti pro posouzení pravomoci a příslušnosti soudu. Zjišťuje okolnosti důležité pro posouzení dědického práva.

¹⁶⁷ závěť může být nalezena v bytě zůstavitele nebo u osoby, která ji posléze soudnímu komisaři odevzdá

¹⁶⁸ dle §98 odst. 2 sprav. por.

Soudní komisař v předběžném šetření zejména obstarává údaje potřebné k zjištění okruhu dědiců, majetku a dluhů zůstavitele, a zda dědici, jejichž zákonným zástupcem byl zůstavitel, nepotřebují ustanovit opatrovníka.

O způsobu získávání poznatků o skutečnostech rozhodných pro další postup v řízení, rozhoduje soudní komisař. Obvykle předvolává k předběžnému šetření rodinné příslušníky zůstavitele, případně osoby znalé poměrů zůstavitele.¹⁶⁹ K zjištění poměrů využívá soudní komisař i výslechy osob. Dále se může obrátit například na příslušný okresní úřad či katastr nemovitostí atd. a vyžádat si doklady či informace.

V předběžném šetření zjišťuje stav a obsah závěti, listiny o vydědění, či listiny o odvolání těchto úkonů.

Po ukončení předběžného šetření sepíše soudní komisař protokol. Výsledek předběžného šetření může být podkladem pro vydání rozhodnutí dle § 175h OSP o zastavení řízení.

5.3. Neodkladná opatření

Z výsledků předběžného šetření může soudní komisař zjistit potřebnost provedení neodkladných opatření. Soudní komisař provede i bez návrhu neodkladné opatření, vyžaduje-li to veřejný zájem, nebo důležitý zájem zůstavitele. Cílem je zabezpečit dědictví před poškozením, odcizením apod.. Neodkladná opatření demonstrativně vyjmenovává § 175e odst. 1 OSP. Jsou jimi zejména zabezpečení dědictví, svěření věcí osobní potřeby manželu zůstavitele či jinému členu domácnosti, prodej věcí, které není možné uchovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů, či ustanovení správce dědictví.¹⁷⁰

Zabezpečení dědictví se provede zejména uložením u soudu, u schovatele, zapečetěním v zůstavitelově bytě či jiném vhodném místě, zákazem výplaty u dlužníka zůstavitele nebo soupisem na místě.

K provedení neodkladných opatření přistupuje soudní komisař většinou na návrh, ačkoliv je možné je vykonat i bez návrhu.

¹⁶⁹ GANDŽALOVÁ, D. *Dědičské právo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006. str.239

¹⁷⁰ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.693-695

Soudní komisař může požádat osobu, která má u sebe zůstavitelovy věci, aby je složila soudnímu komisaři do úschovy.

Neodkladné opatření zapečetěním bytu či jiných prostor, může soudní komisař vykonat zejména pokud byl zůstavitel jediným uživatelem prostor. Zapečetění se zpravidla provede přelepením dveří a jiných přístupů páskou s otiskem razítka soudního komisaře. O tomto úkonu sepíše soudní komisař protokol.

Soupis na místě vykoná soudní komisař za přítomnosti účastníků. V případě jejich nepřítomnosti opatří soudní komisař pro tento výkon nezaujatého svědka. O tomto úkonu sepíše komisař protokol.

Při zákazu výplaty z vkladní knížky, běžného účtu atd. soudní komisař oznámí bance, že se s předmětným účtem nesmí nakládat bez souhlasu soudu.

Pokud jde o svěřením věcí osobní potřeby manželu zůstavitele či jinému členu domácnosti, tyto osoby se svěřením věcí musí souhlasit.

Movité věci, jež není možné uchovat bez nebezpečí škody na věci nebo nepoměrných nákladů, soudní komisař se souhlasem soudu prodá za cenu, které je možno v místě bez prodlení dosáhnout.

Zvláštním neodkladným opatřením je ustanovení správce dědictví. Správce ustanoví soudní komisař usnesením, ve kterém vymezení rozsah a délku trvání správy. Obvykle je správce ustanoven v případech, kdy je to potřebné pro plynulý převod podniku zůstavitele či je to důležité z hlediska podnikatelské činnosti po zůstaviteli, případně vyžaduje-li to předmět dědictví. Správcem ustanoví soudní komisař zejména osoby z okruhu dědiců či osob blízkých zůstaviteli, ale i fyzickou či právnickou osobu, která je odborně způsobilá, nebo notáře, pokud není v řízení soudním komisařem. Správce musí se svým ustanovením do této funkce souhlasit.¹⁷¹

Správce činí s odbornou péčí úkony nezbytné k zachování majetkových hodnot zůstavitele.

Soudní komisař může správce z důležitých důvodů usnesením zbavit funkce. O

¹⁷¹KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.695

zproštění funkce může správce požádat soudního komisaře.¹⁷²

5.4. Zastavení řízení soudním komisařem

Zjistí-li soudní komisař v předběžném šetření, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, nebo majetek, jež nemá hodnotu (typicky obnošené šaty), usnesením řízení zastaví dle § 175h odst. 1 OSP.

Pokud zůstavitel majetek zanechal, avšak jen nepatrné hodnoty, může ho soudní komisař vydat osobě, která se postarala o zůstavitelův pohřeb a řízení usnesením dle § 175h odst. 2 zastaví. Předpokladem tohoto postupu je souhlas vypravitele pohřbu.

Proti těmto usnesením o zastavení řízení není odvolání přípustné.

Pokud jde o vymezení pojmu majetek nepatrné povahy, zákon ho blíže nespecifikuje. V praxi je za takovýto majetek považován majetek v hodnotě 300 – 350 EUR.¹⁷³

5.5. Projednání dědictví soudním komisařem

Pokud v řízení o dědictví nedojde k zastavení dle § 175h OSP následuje vlastní projednání dědictví. Východiskem pro pokračování v řízení je, že v předběžném šetření byl zjištěn majetek zůstavitele větší než nepatrné hodnoty.

Soudní komisař tedy provede úkony k ustálení okruhu účastníků řízení, tyto vyrozumí o jejich dědickém právu, vypořádá bezpodílové společenství manželů, provede soupis aktiv a pasiv a určí všeobecnou cenu majetku, výši dluhů a čistou hodnotu majetku.

Jestliže soud potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici, nebo případně-li státu dle § 462 OZ, nemusí soudní komisař k projednání dědictví nařizovat jednání. Jednání však může soudní komisař nařídít i v těchto případech, pokud bude prováděno dokazování,

¹⁷² soudní komisař musí žádosti správce o zproštění z funkce vyhovět, neboť správce je ve funkci se svým souhlasem – viz. KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.696

¹⁷³ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.696

aby tak mohli účastníci realizovat svá procesní práva. Nejde-li o případy uvedené v § 175j OSP soudní komisař nařídí jednání vždy. Účastníky soudní komisař předvolá tak, aby měli dostatek času na přípravu, zpravidla nejméně pět dní předem.¹⁷⁴

5.5.1. Zjišťování dědiců a vyzoomění o jejich právu

Nejdříve soudní komisař vyzoomí osoby, o kterých je možné se domnívat, že jsou dědici, o jejich dědickém právu a o možnosti dědictví odmítnout ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy byli o tomto právu vyzooměni. Zároveň je soudní komisař poučí o náležitostech a účincích odmítnutí. Lhůta může být z důležitých důvodů prodloužena.¹⁷⁵

Vyzoomění zároveň s poučením provede soudní komisař buď ústně při jednání do protokolu, nebo písemně. Je-li dědic neznámý, nebo neznámého pobytu bude vyzooměn vyhláškou, jež se uveřejní na úřední desce soudu. Ve vyhlášce se dědic vyzve, aby se ve stanovené lhůtě přihlásil, zároveň s poučením o tom, že jinak se k jeho osobě v dědickém řízení nebude přihlížet.¹⁷⁶

V případě, že mezi účastníky vznikne spor, postupuje se dle § 175k OSP. Sporné otázky teorie dělí na sporné otázky právní a skutkové.¹⁷⁷ Pokud někdo o sobě tvrdí, že je dědicem a zároveň popírá dědické právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, prošetří soudní komisař dědické právo na obou stranách a dále jedná s tím, o kom se domnívá, že je dědicem (dle § 175k odst. 1 OSP). Vznikl-li spor např. o platnosti závěti či listiny o vydědění, jedná se o sporné skutkové otázky. V takových případech se má soudní komisař především snažit o vyřešení sporu smírem. Po marném pokusu o smír soudní komisař předloží spis soudu spolu s návrhem na vydání usnesení, kterým odkáže účastníka, jehož právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou v občanskoprávním řízení.¹⁷⁸ Nebude-li žaloba ve stanovené lhůtě podána, pokračuje

¹⁷⁴ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.700

¹⁷⁵ LAZAR, J., et al. *Občianské právo hmotné : 1. zväzok*. 3. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava:IURA EDITION, spol. s r.o., 2006. str.575

¹⁷⁶ LAZAR, J., et al. *Občianské právo hmotné : 1. zväzok*. 3. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava:IURA EDITION, spol. s r.o., 2006. str.495

¹⁷⁷ GANDŽALOVÁ, D. *Dedičské právo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006. str.246

¹⁷⁸ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.701

soud v řízení bez ohledu na tohoto dědice.¹⁷⁹

5.5.2. Zjišťování majetku a dluhů

Pokud dědické řízení dospělo do stádia projednávání, znamená to, že v průběhu předběžného šetření zjistil soudní komisař zůstavitelův majetek, jenž nemá pouze nepatrnou hodnotu.

I co se aktiv a pasiv zůstavitele týče, může mezi účastníky řízení vzniknout spor. V tomto případě je však postup jednoduchý. Soud se dle § 175k odst. 3 OSP omezí pouze na zjištění spornosti a dále ke sporným aktivům a pasivům nepřihlíží. Účastníci mohou své právo uplatnit žalobou mimo dědické řízení dle § 175y odst. 1 OSP.

Měl-li zůstavitel v době smrti s pozůstalým manželem majetek v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, je předpokladem pro vytvoření soupisu aktiv a pasiv vypořádání tohoto majetku v rámci dědického řízení, pokud nebylo zahájeno řízení o vypořádání majetku. Bezpodílové spoluvlastnictví zaniká ke dni smrti zůstavitele. Vypořádávají se nejen věci, ale i jiné majetkové hodnoty, společné dluhy vzniklé za trvání manželství apod.. Soudní komisař zjišťuje, co z majetku patří do dědictví a co náleží pozůstalému manželu. Při zjišťování rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví vychází soudní komisař ze shodných tvrzení účastníků, doložených doklady o vlastnictví. Jsou-li určitá aktiva či pasiva spadající do bezpodílového spoluvlastnictví manželů sporná, postupuje se dle § 175k odst. 3 OSP. To znamená, že se pouze zjistí jejich spornost a při vypořádání se k nim nepřihlíží.¹⁸⁰

Majetek v bezpodílovém spoluvlastnictví je možné vypořádat dohodou mezi pozůstalým manželem a dědici. Dohodu lze uzavřít písemně nebo ústně do protokolu. Nedojde-li k uzavření dohody, vypořádá tento majetek soud, který je příslušný k řízení o dědictví.

Usnesení o vypořádání majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví dle § 175l odst. 2 až 5 OSP může vydat soudní komisař, není-li toto usnesení součástí usnesení o

¹⁷⁹ dle § 175k odst. 2

¹⁸⁰ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.704

dědictví dle § 175q OSP.

5.5.3. Soupis aktiv a pasiv

Po vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví již nic nebrání tomu, aby soudní komisař přistoupil k provedení soupisu aktiv a pasiv zůstavitele. § 175m OSP stanoví povinnost soudnímu komisaři provést zjišťování majetku a dluhů a vykonat soupis aktiv a pasiv zůstavitele. Obstarání potřebných informací k vykonání soupisu je pro soudního komisaře často velmi náročné. Tento soupis je podkladem pro určení všeobecné ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví či předlužení dědictví. Údaje potřebné k sestavení soupisu zjišťuje soudní komisař již v rámci předběžného šetření, ale i během celého řízení, a to pomocí výsledků, listin, vyžádáním informací od určitých osob, znaleckým posudkem, či dokazováním. Jsou-li předmětem řízení o dědictví vlastnická či jiná věcná práva k nemovitostem, vyžádá si soudní komisař od příslušného katastrálního úřadu podklady z katastrálního operátu. Soudní komisař zjišťuje, zda zůstavitel neměl zřízený u banky běžný či jiný účet, nebo bezpečnostní schránku, ve které by se mohly nacházet některé věci zůstavitele, které jsou předmětem dědictví.

Sporná aktiva a pasiva se do soupisu nezařazují. Rozhodující stav pro zjištění zůstavitelova majetku a dluhů je v době smrti zůstavitele.

V aktivech je zařazen majetek zůstavitele, tj. věci, pohledávky i jiné majetkové hodnoty, jež nepřecházejí na právní nástupce zůstavitele na základě zákona mimo dědické řízení.

Do pasiv jsou zahrnuty dluhy, které zůstavitel zanechal, tedy dluhy a závazky, které smrtí zůstavitele nezanikly a přiměřené náklady spojené s pohřbem.

Dědici mají možnost při zjišťování dluhů využít tzv. konvokace věřitelů, kdy soud na návrh dědiců vydá usnesení, ve kterém vyzve věřitele, aby mu ve stanovené lhůtě oznámili své pohledávky. Zároveň věřitele poučí o tom, že dědici neodpovídají za včas neoznámené pohledávky, pokud je uspokojením pohledávek ostatních věřitelů vyčerpána cena dědictví, kterou dědici nabyly.

Účelem tohoto ustanovení je nejen zjištění okruhu věřitelů a dluhů zůstavitele, nýbrž i ochrana dědiců. Do soupisu se na stranu pasiv zahrnou též dluhy, které věřitelé na základě konvokace věřitelů přihlásili, pokud je dědici nepoprou, nebo pokud není

jejich existence mezi dědici sporná. V případě spornosti soudní komisař postupuje dle § 175k odst. 3 OSP.¹⁸¹

5.5.4. Určení všeobecné ceny dědictví

Po zjištění zůstavitelova majetku a dluhů a sestavení soupisu aktiv a pasiv přistoupí soudní komisař k určení všeobecné ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty majetku, případně k určení výše předlužení.

Všeobecnou cenou majetku je součet všech jednotlivých položek v aktivech a výši dluhů je součet položek na straně pasiv.

Zákon č. 384/2008 Z. z. ustanovil, že za všeobecnou cenu majetku určí soud částku, kterou shodně tvrdí účastníci. Pokud jde o rozdílná tvrzení, provede soudní komisař k jejímu zjištění potřebné důkazy.¹⁸²

Rozhodnutí o určení všeobecné ceny majetku, výši dluhů a čisté hodnoty dědictví může být vydáno buď samostatně, nebo jako jeden z výroků rozhodnutí o věci samé dle § 175q OSP. Je-li toto usnesení samostatné, může ho vydat soudní komisař. Proti tomuto usnesení je přípustné odvolání. Je-li odvolání podáno oprávněnou osobou a včas, zrušuje se toto usnesení a nové vydá soudce.¹⁸³

5.6. Předlužené dědictví a jeho řešení

Dědictví je předlužené, převyšují-li pasiva aktiva. Občianský súdny poriadok zná dva druhy řešení takovéto situace, a to dohodu o přenechání dědictví věřitelům a likvidaci dědictví.

5.6.1 Dohoda o přenechání dědictví věřitelům

Je-li dědictví předluženo, mohou dědici uzavřít s věřiteli dohodu dle § 175p OSP

¹⁸¹ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.707-709

¹⁸² KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.str.710

¹⁸³ GANDŽALOVÁ, D. *Dedičské právo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006. str. 258

o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů. Předmětem této dohody jsou veškerá aktiva dědictví, jež se přenechávají věřitelům.¹⁸⁴ Je vhodné, aby sjednání dohody předcházela tzv. konvokace věřitelů.

Tato dohoda podléhá schválení soudu dle § 175q odst. 1 písm. c) OSP. Soud přezkoumá platnost dohody. Je-li dostatečně určitá, srozumitelná, nebo zda neodporuje zákonu. Pokud soud při přezkoumání dohody nedostatky nezjistí, schválí ji, v opačném případě se po právní moci usnesení o neschválení pokračuje v dědickém řízení. Usnesení o chválení či neschválení dohody může vydat pouze soud. Je však možné tuto dohodu zahrnout do osvědčení o dědictví, které vydá notář jako soudní komisař.¹⁸⁵

5.6.2. Likvidace dědictví

Likvidace dědictví je upravena v § 175t až 175v OSP.

K likvidaci je možné přistoupit za předpokladu, že je dědictví předluženo a nedošlo k dohodě o přenechání dědictví věřitelům k úhradě dluhů. O předlužení se rozhoduje dle § 175o OZP, tedy až na základě tohoto pravomocného usnesení je možná likvidace.

Soud nařídí usnesením likvidaci i bez návrhu. K podání návrhu jsou oprávněni dědici, věřitelé, případně stát, jemuž má dědictví připadnout jako tzv. odúmrt'.

Likvidaci nařídí soud formou usnesení, které se doručuje účastníkům do vlastních rukou a vyvěšuje se na úřední desce soudu. Vydat toto usnesení není v pravomoci soudního komisaře. V usnesení soud vyzve věřitele, aby mu oznámili své pohledávky ve stanovené lhůtě, zároveň je upozorní, že pohledávky, které nebudou uspokojené, zaniknou. Konvokace věřitelů je při likvidaci povinná.¹⁸⁶

Likvidaci provede soud zpeněžením veškerého zůstavitelova majetku. Při zpeněžování majetku je soudní komisař povinen postupovat s náležitou péčí, aby majetek zpeněžil za cenu, za kterou se srovnatelný majetek obvykle prodává. Při tomto úkonu vystupuje soudní komisař vlastním jménem. O každém zpeněžování informuje

¹⁸⁴ GANDŽALOVÁ, D. *Dědické právo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006. str.259

¹⁸⁵ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.712

¹⁸⁶ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.719

účastníky řízení. Majetek, který se nepodařilo zpeněžit, případně státu s účinností ke dni smrti zůstavitele, o čemž rozhodne soud.

Po zpeněžení majetku se výtěžek rozdělí mezi věřitele. Pohledávky se uhradí postupně podle skupin. Nejprve se uspokojují pohledávky v první skupině, tj. náklady zůstavitelovy nemoci a přiměřené náklady jeho pohřbu, náklady řízení a splatné výživné, následuje druhá skupina dlužné daně a poplatky a třetí a poslední skupinou jsou ostatní pohledávky. Pohledávky v rámci jedné skupiny se uhrazují poměrně. Ve třetí skupině se primárně před ostatními pohledávkami uhradí pohledávky zajištěné „*obmedzenim prevodu nehnuteľnosti alebo záložným právom*“.¹⁸⁷

Právoplatným skončením likvidace zanikají neuspokojené pohledávky věřitelů. Vyjde-li nově najevo další zůstavitelův majetek, rozdělí ho soud mezi věřitele do výše jejich neuspokojených pohledávek. Pokud by po uspokojení veškerých pohledávek zůstal ještě nějaký majetek, projedná ho soud jako dědictví a rozhodne o něm dle § 175q nebo §175zca OSP.

¹⁸⁷ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.720

6. Činnost soudního komisaře v souvislosti s ukončením řízení

Dle § 175s OSP je projednání dědictví skončeno nabytím právní moci usnesení vydaného dle § 175p a 175q OSP¹⁸⁸, nebo právní mocí osvědčení o dědictví vydaném soudním komisařem za podmínek uvedených v § 175zca OSP.¹⁸⁹

Výsledkem dědictvého řízení je vydání rozhodnutí o dědictví, které dle § 38 odst. 1, 2 OSP vydává vždy soud.

Soud v usnesení o dědictví potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici; potvrdí, že dědictví, jež nenabyl žádný dědic, připadlo státu; schválí dohodu o vypořádání dědictví nebo dohodu o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů; potvrdí nabytí dědictví podle dědictvých podílů, pokud mezi účastníky nedojde k dohodě o vypořádání dědictví, nebo vykoná vypořádání mezi dědici a rozhodne o tom, co který z dědiců nabude; neschválí dohodu o vypořádání dědictví a potvrdí nabytí dědictví podle dědictvých podílů nebo provede vypořádání mezi dědici a rozhodne, co který z dědiců nabyl.

Soud vydá usnesení na základě návrhu, který mu předložil soudní komisař s potřebným množstvím stejnopisů.

Vzhledem k tomu, že se usnesením o dědictví řízení končí, je potřeba v něm rozhodnou i o odměně notáře jako soudního komisaře a správce dědictví, byl-li ustanoven, jakož i o náhradě nákladů řízení. Výše odměny notáře jako soudního komisaře a náhrada hotových výdajů se určuje podle vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 31/1993 Z. z. o odmenách a náhradách notárov.

Usnesení o dědictví se doručuje účastníkům do vlastních rukou a je proti němu přípustné odvolání. Součástí usnesení o dědictví může být usnesení o vypořádání majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů a usnesení o určení všeobecné ceny majetku, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví.

Je-li pouze jeden dědic, soud mu nabytí dědictví potvrzuje, je-li dědiců více a vypořádávají se dohodou, podléhá tato dohoda schválení soudu. Dohodu musí uzavřít všichni dědici. Před právoplatným skončením dědictví je možné dohodu odvolat, změnit

¹⁸⁸ dohoda dle § 175p je blíže popsána v kapitole 5.7.1. Dohoda o přenechání dědictví věřitelům

¹⁸⁹ vydávání osvědčení o dědictví je blíže zmíněna v kapitole 3.3. Osvědčení o dědictví

či nahradit dohodou novou.¹⁹⁰

Možnost vydání autoritativního rozhodnutí, kterým soud provede vypořádání mezi dědici, za předpokladu, že se nedohodnou, nebo dohoda nebude pro rozpor se zákonem schválena, byla zavedena zákonem č. 384/2008 Z. z.. Došlo tím k navrácení právního stavu do doby platnosti předchozího Notárskeho poriadku č. 95/1963 Zb..

Občiansky zákonník upustil od autoritativního vypořádání dědictví státem, v § 483 a 484 OZ je přípustné pouze potvrzení nabytí dědictví dědicům podle jejich dědických podílů.¹⁹¹ Ovšem zákon č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom, jež se vztahuje pouze na dědění zemědělských a lesních pozemků nacházejících se mimo zastavěné území obce, autoritativní vypořádání soudem umožňuje.

Není tedy zcela jasné v jakých případech je možné rozhodnout v rozporu s ustanovením § 483, 484 OZ v platném znění a autoritativně vykonat vypořádání mezi dědici a rozhodnout, co který dědic nabude.¹⁹²

Po skončení projednání dědictví učiní soudní komisař potřebná realizační opatření, aby ti, kteří nabyli určité hodnoty z dědictví s nimi mohli volně disponovat. Zejména zruší neodkladná opatření, pokud nezankla již samotným provedením v průběhu řízení. Například se jedná o odpečetění bytu, vydání věcí z úschovy atd..

¹⁹⁰ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.714

¹⁹¹ FEKETE, I. *Občiansky zákonník*. Bratislava : M.Mračko, 2007. str 522,523

¹⁹² KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.713

7. Úkony soudního komisaře v dodatečném projednání dědictví

Dědické řízení je skončeno pravomocným usnesením dle § 175p, 175q OSP, pravomocným skončením likvidace, nebo pravomocným osvědčením o dědictví. Vyjde-li později najevo další zůstavitelův majetek, případně i dluh, provede se dodatečné projednání dědictví. Objeví-li se následně pouze dluh, dodatečné projednání dědictví se neprovede.

Dodatečné projednání dědictví se zahájí podle § 175x odst. 1 OSP na návrh. V odůvodněných případech je možné zahájit toto řízení i bez návrhu, zejména na základě podnětu notáře, státního orgánu, orgánu územní samosprávy, případně i soudu.¹⁹³

I v tomto řízení má soudní komisař povinnost obstarat podklady potřebné pro rozhodnutí, provést veškeré nezbytné úkony k zjištění nově najevo vzešlého majetku zůstavitele. Soudní komisař má i v této fázi řízení povinnost vyžádat si od příslušného katastrálního úřadu podklady z katastrálního operátu.¹⁹⁴

Zjistí-li se v průběhu dodatečného dědického řízení, že zde není žádný majetek, který by nebyl předmětem původního řízení, soud řízení zastaví, nebo zamítne návrh na zahájení dodatečného dědického řízení.

¹⁹³ ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010. str. 414-415

¹⁹⁴ KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010. str.722

III. ČÁST Závěrečné shrnutí a porovnání

Notářství, tak jej známe dnes, je výsledkem dlouhodobého a ne vždy jednoduchého vývoje.

Role notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení je pouze částí rozsáhlé agendy, kterou notář vykonává. Postavení notáře jako soudního komisaře však nabývá stále většího významu. Jedná se o tradiční institut v dědickém řízení v právní úpravě států střední Evropy.

Soudní komisariát je v naší právní úpravě obligatorní. Soud tedy pověří notáře pokaždé, jakmile se dozví, že určitá osoba zemřela, nebo byla prohlášena za mrtvou.

Zásadní změnu notářského řádu, občanského soudního řádu, jakož i jednacího řádu pro okresní a krajské soudy, což jsou stěžejní právní normy pro dědické řízení a postavení soudního komisaře v něm, přinesl zákon č. 7/2009 Sb. účinný od 1.7.2009. Významnou změnou je rozšíření pravomocí soudního komisaře o oprávnění vydávat meritorní rozhodnutí v dědickém řízení. Tímto zákonem byla zároveň pověřena Notářská komora České republiky k zřízení, vedení a správě další neveřejné elektronické evidence pro potřeby dědického řízení, a to Centrální evidence manželských smluv.

Fakticky celé řízení tak dle platné právní úpravy vykonává na základě pověření soudní komisař. Důsledkem zmíněné novely je tedy odbřemenění soudů od dědické agendy a urychlení celého procesu dědického řízení. Vede-li soudní komisař celé dědické řízení, má největší povědomí o zjištěných skutečnostech a je tedy logickým vyústěním svěřit mu rozhodovací pravomoc. Urychlení dědického řízení je důležité i s ohledem na nelehkou životní situaci, v níž se účastníci dědického řízení nacházejí.

Negativní dopad přenosu pravomocí na soudního komisaře je někdy spatřován v přílišném zatížení notářů.

Je zajímavé provést porovnání postavení notáře v dědickém řízení u nás a ve Slovenské republice. Vzhledem k dlouhé společné historii a v podstatě teprve nedávnému oddělení obou států se dá předpokládat shodnost, ne-li totožnost postavení

soudního komisaře a rozsahu jeho oprávnění. Opak je ale pravdou.

Institut soudního komisaře v řízení o dědictví je ohraničen pověřením notáře jako soudního komisaře a trvá až do právní moci usnesení, jímž se řízení končí. Nyní ponechávám stranou porozsudkovou agendu a provádění tzv. realizačních opatření soudním komisařem, o čemž jsem se zmínila již v textu práce. Porovnáme-li z hlediska uvedené výšeče činnost soudního komisaře v řízení o dědictví v české a slovenské právní úpravě, zjistíme, že k mnoha úkonům jsou shodně oprávněni oba, jedná se zejména o provádění šetření v evidencích, předběžné šetření a neodkladná opatření, zjišťování majetku a dluhů, provádění soupisu aktiv a pasiv, vydávání usnesení, jimiž se upravuje vedení řízení. Stejně tak mohou oba vydat usnesení o zastavení řízení či usnesení o určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví a usnesení o vypořádání společného jmění manželů – v případě slovenské právní úpravy usnesení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Rozdíl je ovšem v tom, že slovenský soudní komisař může vydat uvedená usnesení, pouze samostatně, pokud jsou součástí usnesení o dědictví, není to již v jeho pravomoci!

Zásadní rozdíl je v rozhodovací pravomoci soudních komisařů. Zatímco v naší právní úpravě má soudní komisař řízení o dědictví de facto v rukou a je oprávněn i k vydání usnesení o dědictví. Soudní komisař ve slovenské právní úpravě je sice pověřen k vedení samostatného řízení ovšem s cílem, aby bylo vydáno osvědčení o dědictví a pakliže není, aby předal spis na soud spolu s návrhem usnesení.

Shrneme-li tedy zjištěné informace, liší se postavení soudních komisařů zejména v následujícím:

1. Rozhodovací pravomoc soudního komisaře

Největší rozdíl v obou právních úpravách, co se soudního komisariátu týče, spočívá zejména ve způsobu stanovení a rozsahu pravomocí soudního komisaře. Zejména pak v oprávnění vydávat meritorní rozhodnutí.

V české právní úpravě je rozsah pravomocí notáře vymezen v § 38 o. s. ř.. Notář tak činí v řízení o dědictví všechny úkony s nepatrnými výjimkami, jež jsou uvedeny taxativně v § 38 odst. 2 o. s. ř.. Pověřením notáře se nevztahuje na žádosti o poskytnutí

právní pomoci v cizině, na ustanovení správce dědictví podle § 175f odst. 2 o. s. ř., na zrušení usnesení o dědictví dle § 175w o. s. ř. a na vydání potvrzení o tom, že projednání dědictví nenáleží do pravomoci soudů České republiky. V těchto věcech soudní komisař připravuje podklady potřebné pro vydání usnesení. Notář tedy kromě výše uvedených výjimek provádí sám celé dědické řízení až do jeho pravomocného skončení, tedy včetně rozhodování ve věci.

Samozřejmě ani naše právní úprava není zcela jednoznačná a s určitými problémy se v praxi notáři setkávají, ať už se jedná o kancelář soudního komisaře jako odvolací místo, či náležitosti usnesení, problematiku doručování či tzv. porozsudkovou agendu.

Slovenská úprava však postrádá takto jednoduchý a jednoznačný způsob stanovení rozhodovacích pravomocí soudního komisaře.

Dle § 38 odst. 1 OSP je notář na základě soudního pověření oprávněn vést samostatné dědické řízení, jehož výsledkem je vydání osvědčení o dědictví, nebo předložení věci soudu k vydání usnesení. Dle § 38 odst. 2 OSP je však notář oprávněn vydávat pouze rozhodnutí, kromě těch, jež jsou uvedena ve zvláštním předpisu. Abychom se dopátrali, jakými rozhodovacími pravomocemi tedy soudní komisař ve slovenské právní úpravě vlastně oplývá, musíme nahlédnout do zvláštního právního předpisu, jímž je zákon č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy. V § 94a sprav. por. je uvedeno, že soudní komisař nemůže vydávat usnesení dle § 175q odst. 1 OSP a rozhodnutí, která podle zvláštního předpisu nemůže v dědickém řízení vydávat vyšší soudní úředník, znovu tedy odkaz na další ustanovení.

Dle mého názoru je praktičtější řešením, pokud je rozsah pravomocí soudního komisaře jednoznačně a přehledně stanoven v jednom právním předpisu, u nás je tak v § 38 o. s. ř., např. v rakouské právní úpravě je to pak v § 1 GKG.

Samozřejmě podrobnější úprava pravomocí soudního komisaře se i u nás nachází například v jednacím řádu nebo vnitřním kancelářském řádu.

2. Osvedčenie o dedičstve

Ve slovenské právni úpravě je uzákoněn navíc oproti české právni úpravě institut tzv. osvedčenie o dedičstve. Tento institut byl zaveden zákonem č. 232/1995 Z. z.. Je jedním z možných způsobů ukončení řízení o dědictví.

Osvědčení může vydat pouze soudní komisař za podmínek, že byl pověřen dle § 38 odst. 1 OSP, účastníci s vydáním osvědčení souhlasí a jedná se o taxativně vyjmenované případy dle § 175zca odst. 1 písm. a) až d) OSP.

Účastníci řízení však toto osvědčením mohou velmi rychle zrušit, a to pouhou žádostí soudu o pokračování v dědickém řízení, podanou do 15 dní od obdržení osvědčení. Za zmínku stojí i to, že v tomto případě, není místo, kde má být žádost podána v zákoně stanoveno, může se tedy zřejmě jednat jak o sídlo dědického soudu, tak o kancelář pověřeného soudního komisaře. Včas podanou žádostí osvědčení pozbývá platnost a soud pokračuje v řízení.

Další nalezené rozdíly v právních úpravách, co se týče činnosti soudních komisařů, již nejsou tak výrazné a jsou uvedeny v samotném textu práce.

Při porovnávání postavení notářů v řízení o dědictví v právni úpravě naší a slovenské, jsem narazila i na dva výrazné rozdíly v samotném dědickém řízení, které jen v krátkosti zmíním.:

Dřívější česká právni úprava připouštěla možnost autoritativního vypořádání dědictví rozhodnutím soudu. V současné platné právni úpravě již toto není přípustné a soudní komisař „pouze“ potvrzuje nabytí dědictví dědicům.

Ve slovenské právni úpravě došlo zákonem č. 180/2008 Z. z. k ukotvení možnosti vydávat autoritativní rozhodnutí, jímž soud provede vypořádání mezi dědici, pokud se nedohodnou, nebo dohoda nebude pro rozpor se zákonem schválená.

Dle platného občianskeho zákonníku není autoritativní vypořádání dědictví státem možné. Ovšem zákon č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom, autoritativní vypořádání soudem umožňuje.

Není tedy jednoznačné, za jakých podmínek je možné rozhodnout v rozporu s ustanoveními § 483,484 OZ v platném znění a autoritativně vykonat vypořádání mezi

dědici a rozhodnout, co který dědic nabude.

Další odlišností je, že zatímco v české právní úpravě se setkáme se dvěma druhy evidencí, ve kterých soudní komisař provádí šetření bezodkladně po svém pověření, a to Centrální evidence závětí a Centrální evidence manželských smluv. Slovenská úpravu však zná pouze Notársky centrálny register závetov.

Centrální evidence manželských smluv je neveřejný seznam, vedený v elektronické podobě. Který vede, provozuje a spravuje Notářská komora České republiky. K zavedení CEMS došlo zákonem č. 7/2009 Sb.

Závěrem je možno říci, že právní úprava soudního komisariátu ve Slovenské republice je místy nepřehledná. Soudní komisař je, zejména co se rozhodovacích pravomocí týče, podstatně více omezen.

Pokud se v některých odborných člancích spekuluje, zda je soudní komisař v České republice pouze soudním funkcionářem, nebo již autonomním článkem soudního řízení, přiklonila bych se, nejen na základě provedeného porovnání k názoru, že se jedná o samostatný článek řízení.

SEZNAM ZKRATEK

zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád.....	o. s. ř.
zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník.....	obč. zák.
zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský řád).....	notářský řád
vyhláška č. 37/1992 Sb. jednací řád pro okresní a krajské soudy.....	jednací řád
Vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy – Instrukce Ministerstva spravedlnosti.....	kancelářský řád
zákon č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním.....	ZMPSaP
zákon č. 99/1963 Zb. občiansky súdny poriadok.....	OSP
zákon č. 40/1964 Zb. občiansky zákonník.....	OZ
zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (notársky poriadok).....	not.por.
vyhláška č.543/2005 Z.z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné súdy, krajské súdy, Špeciálny súd a vojenské súdy.....	sprav.por.
zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesním.....	ZMPS
BGBI Nr. 343/1970 - Bundesgesetz über die Tätigkeit der Notare als Beauftragte des Gerichtes im Verfahren außer Streitsachen – Gerichtskommissärsgesetz.....	GKG
BGBI I Nr. 111/2003 - Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen.....	AußStrG
Centrální evidence závětí.....	CEZ
Centrální evidence manželských smluv.....	CEMS

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BÍLEK, P., et al. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář.* 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010.

DAVID, L., et al. *Občanský soudní řád. Komentář.* I.díl, Praha: WOLTERS KLUWER, a.s., 2009.

FEKETE, I., *Občiansky zákonník.* Bratislava : M.Mračko, 2007.

GANDŽALOVÁ, D., *Dedičské právo.* Banská Bystrica : Univerzita Mateje Bela, Právnická fakulta, 2006.

KRAJČO, J., et al. *Občiansky súdny poriadok : I.diel Komentár.* V. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion spol. s r.o., 2010.

KUČERA, R. *Dědictví.* Praha: Linde Praha, a.s., 2001.

LAZAR, J., et al. *Občianské právo hmotné : 1. zväzok.* 3. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava:IURA EDITION, spol. s r.o., 2006.

MACKOVÁ, A. *Právní pomoc a její dostupnost.* Praha: C.H.Beck, 2001.

MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo.* Linde, 2007.

Notářská komora ČR. *Notář v České republice.* Praha : Notářská komora ČR, 2009.

SCHELLEOVÁ, I. *Notářství.* Zlín: Živa v.o.s., 1994.

SCHELLEOVÁ, I., et al. *Organizace justice a právní služby.* Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2008.

SCHELLEOVÁ, I., et al. *Civilní proces.* Praha: Eurolux Bohemia, 2006.

SCHELLEOVÁ, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie.* Praha: Linde, a.s., 1997.

- SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007.
- SKŘEJPEK, M., et al. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha : Havlíček Brain Team, 2007.
- ŠTEVČEK, M., et al. *Civilné právo procesné*. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2010.
- ŠVESTKA, J., et al. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání, Praha: C.H:Beck, 2006.
- WINTEROVÁ, A., et al. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, 2011
- Matějková A., Řízení o dědictví a činnost notáře po novele. *Právní rádce*. 2009, 9. (cit. 2011-03-10). Dostupný z [http: www.pravniradce.ihned.cz](http://www.pravniradce.ihned.cz).
- Fleischer J., Nová procesní úprava dědického řízení. *Ad Notam*. 2009, 6. str. 215
- Hrdina K., Co se (ne)změnilo aneb několik poznámek k nové úpravě dědického řízení. *Ad Notam*. 2009, 5. str. 173
- Ryšánek Z., Řízení o dědictví po 1.7.2009. *Ad Notam*. 2009, 6. str.212
- Bartoš J., Ještě jednou k nové úpravě dědického řízení. *Ad Notam*. 2010, 2. str.16
www.notar.sk

Notář v řízení o dědictví

Cílem této práce je popsat činnost notáře jako soudního komisaře v řízení o dědictví a provést porovnání tohoto institutu v naší a slovenské právní úpravě.

V naší právní úpravě je dědické řízení, jakož i soudní komisariát obligatorní, což spočívá v tom, že jakmile se soud dozví o úmrtí osoby, bezodkladně zahájí dědické řízení a pověří soudního komisaře provedením úkonů v řízení. Soudní komisař má de facto dědické řízení ve svých rukách, až na nepatrné výjimky provádí veškeré úkony v řízení.

Toto téma jsem si zvolila, neboť mě zajímá notářství obecně a soudní komisariát patří mezi nejdůležitější činnosti notáře vůbec.

Práce je rozčleněna do následujících tří částí: I. část Notář v řízení o dědictví v České republice, II. část Notář v řízení o dědictví ve Slovenské republice a III. část Závěrečné shrnutí a porovnání. Části jsou dále členěny na kapitoly a podkapitoly.

I. a II. část jsou strukturovány obdobně, liší se však v rozsahu. I. část je propracována více do hloubky, včetně uvedení některých problémů, které s výkonem soudního komisariátu souvisejí. V této části jsou pro porovnání uvedeny některé aspekty soudního komisariátu v rakouské právní úpravě.

Po úvodu následuje tedy část. I, kde je nejprve pozornost zaměřena na krátký historický nástin notářství a vysvětlení pojmů jako je notář či notářská činnost. Následuje jedna ze stěžejních kapitol, kde již popisují samotnou činnost soudního komisaře, její rozsah. Kapitola čtvrtá pak obsahuje základní údaje o dědickém řízení, příslušnost a pravomoc soudu, účastníky řízení a zásady řízení. Tato kapitola je důležitá z toho důvodu, že notář jako soudní komisař působí právě v rámci dědického řízení a tedy i na něj dopadají zásady dědického řízení. Následuje kapitola pátá, v níž jsou do podkapitol rozčleněny jednotlivé činnosti notáře v dědickém řízení, od předběžného šetření až po vydání usnesení o dědictví. Notář provádí šetření v evidencích, kdy zjišťuje, zda zůstavitel zanechal závět, nebo např. listinu o vydědění či manželské smlouvy, dále zjišťuje majetek a dluhy zůstavitele, provádí soupis aktiv a pasiv, určuje obvyklou cenu dědictví atd.. Následuje sled kapitol zaměřených na činnost soudního komisaře v dodatečném projednání dědictví, v řízení vyvolaných opravnými prostředky a činnost soudního komisaře po právní moci usnesení o dědictví.

Část II. má tedy obdobnou strukturu jako část I. s tím, že nejvíce rozdílů mezi porovnávanými právními úpravami je v kapitole třetí části II., kde je popsán rozsah činnosti soudního komisaře s důrazem na jeho rozhodovací pravomoci, jakož i oprávnění vydávat osvědčení o dědictví.

Ve III. závěrečné části jsem se zaměřila na celkové shrnutí provedeného porovnání s uvedením nejvýznamnějších rozdílů v institutu soudního komisaře v právních úpravách ČR a SR.

Klíčová slova

notář – závěť – dědické řízení

A notary in inheritance proceedings

The aim of the study is to describe the activity of the notary as a court commissioner in inheritance proceedings and to compare Czech and Slovak legislation on this issue.

In our legislation the inheritance proceeding is mandatory, as well as court commissariat, which means that when the court learns of the death of the person, promptly starts the inheritance proceedings and instructs the court commissioner with the acts in proceedings.

Court commissioner has de facto the control of the inheritance proceedings in his hands and with small exceptions he makes all acts in the proceeding.

I chose this theme because I am interested in notary in general and court commissariat is one of the most important activities of the notary.

This study is divided into three parts: 1.part- Notary in the inheritance proceedings in Czech Republic, 2. part- Notary in the inheritance proceedings in Slovak Republic, 3.part-final summary and the comparison. The parts are further divided into chapters and subchapters.

I and II. part are structured similarly, but differ in scope. First part is more detailed and brings out also some problems, which are connected with this institution. In this part, I wrote also about some aspects of court commissariat in Austrian legislation to provide better comparison.

After the introduction comes the first part, where I provided the historical outline and I tried to explain the terms as Notary and Notary activity. After that comes the fundamental chapter, where I described the activity of the court commissioner and its scope. Fourth chapter comprises the basic facts of inheritance proceedings, jurisdiction and the authority of the court, parties of the proceedings and the principles of the proceedings. This chapter is important because the notary as the court commissioner operates in the inheritance proceeding and is bound with its principles. The fifth chapter is divided in subchapters which deal with individual actions of the notary in the inheritance proceedings. The notary does the inquiry in the registers when he tries to find if the deceased left a will, deed of disinheritance, marriage contracts, he further identifies assets and debts of the deceased, makes an inventory of assets and liabilities,

finds out the heritor etc.. The following sequence of chapters focuses on the activities of the court commissioner in the subsequent hearing of legacy, in appeals process and the activities of the commissioner after the legal validity of the meritorious resolution.

Part II. has a similar structure as the first part, the differences between the legislation are described particularly in the third chapter part two, where I described the scope of the activity of court commissioner, with emphasis on the commissioner's discretion and authority to issue certificates of inheritance.

In the third final part I focused on a summary of the comparison and I presented the main differences between the Czech and Slovak legislation.

Keywords

Notary – last will – inheritance proceedings